rapport

Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders: *ervaringen van vrijwilligers en ouders – deel I*

= Gelijkschap

www.gelijkschap.nl

Colofon

Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders: *ervaringen van vrijwilligers en ouders – deel I*

Onderzoeksrapport, mei 2025

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in opdracht van Stichting VoorleesExpress

Auteur

Natascha Notten – Onderzoeksbureau Gelijkschap

Citatie bij publicatie

Notten, N. (2025). *Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders: ervaringen van vrijwilligers en ouders – deel I.* Gelijkschap.

Geactualiseerde versie

Geactualiseerde versie gepubliceerd in 2026. Deze versie bevat een aangepaste titel en enkele kleine redactionele verbeteringen; de inhoud is ongewijzigd ten opzichte van de oorspronkelijke publicatie uit 2025.

Disclaimer

Dit rapport is met grote zorg samengesteld. Desondanks kan het voorkomen dat informatie onjuist en/of onvolledig is. Gelijkschap is niet aansprakelijk voor enige directe of indirecte schade ontstaan door het gebruik van de aangeboden informatie.

Vragen naar aanleiding van dit rapport?

Stel ze aan Natascha Notten via: nataschanotten@gelijkschap.nl

© 2025 Gelijkschap. Alle rechten voorbehouden.

Deze uitgave is auteursrechtelijk beschermd. Het is niet toegestaan om (delen van) de inhoud te kopiëren, op te slaan in een geautomatiseerd gegevensbestand, te verspreiden of openbaar te maken – in welke vorm dan ook, waaronder ook verwerking door kunstmatige intelligentie of andere geautomatiseerde systemen – zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Gelijkschap.

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van correcte en volledige bronvermelding.

Samenvatting

De VoorleesExpress heeft als hoofddoel het versterken van de taalvaardigheid van kinderen uit minder taalrijke thuisomgevingen. Eerder onderzoek wees uit dat het effect op het verhaalbegrip van kinderen na afloop van het traject afnam. Een mogelijke verklaring hiervoor was dat vooral sprake was van een 'voorlezereffect' en in mindere mate van een 'oudereffect'. Dit komt overeen met ervaringen uit de praktijk: na afloop van het traject blijken ouders vaak onvoldoende in staat om zelfstandig de taalontwikkeling van hun kinderen te stimuleren. Om die reden heeft de VoorleesExpress zich de afgelopen jaren meer gericht op het verbeteren van de overdracht van kennis en vaardigheden van vrijwilligers naar ouders. De VoorleesExpress vraagt zich af hoe de samenwerking met ouders versterkt kan worden om zo meer impact te realiseren.

Uit het onderzoek dat hier wordt beschreven, blijkt dat de impact van de VoorleesExpress verder reikt dan alleen de taalontwikkeling van kinderen. Zo wordt ook het zelfvertrouwen van ouders (i.e. zelfeffectiviteit) en de toegang tot diverse hulpbronnen voor het gezin gestimuleerd.
Ouders voelen zich betrokken bij het programma, al verschilt de manier waarop zij die betrokkenheid tonen. De traditionele opvatting van ouderbetrokkenheid — waarbij ouders naast de vrijwilliger zitten en meelezen — doet geen recht aan de diverse manieren waarop ouders deelnemen en betrokken zijn. Vrijwilligers die zich aanpassen aan de thuissituatie en richting het gezin een respectvolle, gelijkwaardige houding aannemen, blijken effectief in het contact maken en betrekken van ouders en worden gewaardeerd door ouders.
Ouders geven aan dat ze door de VoorleesExpress zelf ook leren, op meerdere gebieden; dat er meer plezier wordt ervaren in het gezin; dat ze zich minder eenzaam voelen; en dat ze meer vertrouwen krijgen in hun rol als opvoeder. De vrijwilliger fungeert hierbij als een gids, die kansen creëert voor het hele gezin. Het idee dat de overdracht van de vrijwilliger naar de ouders 'beter moet' om zo de impact van de VoorleesExpress te vergroten, wordt door dit onderzoek dan ook niet bevestigd.

Ouders en vrijwilligers geven diverse tips voor het stimuleren van de samenwerking tussen de VoorleesExpress en ouders, en het vergroten van de impact van het traject op de langere termijn. Het onderzoek geeft aan dat in de communicatie richting toeleiders, vrijwilligers en ouders de nadruk meer kan komen te liggen op plezier en zelfvertrouwen, in plaats van enkel op taalprestaties. Door te focussen op het versterken van de zelfeffectiviteit van gezinnen, kunnen kinderen uit minder kansrijke omgevingen beter worden toegerust voor de toekomst.

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5
1.1. De VoorleesExpress 5
1.2. Aanleiding onderzoek 5
1.3. Doel onderzoek en onderzoeksvraag 7
1.4. Aanpak Onderzoek 8
1.4.1. Documenten analyse 8
1.4.2. Vragenlijsten 8
1.4.3. Interviews 10
1.5. Leeswijzer 11

2. Deelname ouders aan de VoorleesExpress 12
2.1. Actieve deelname door ouders: frequentie en vorm 12
2.2. Actief meedoen en (ouder)betrokkenheid 14

3. Samenwerken ouders en vrijwilligers 15
3.1. Het plezier staat voorop 16
3.2. Vrijwilligers betrekken ouders bij het VoorleesExpress traject 17
3.2.1. Samenwerken met ouders 17
3.2.2. Contact maken en ouders betrekken 19
3.3. Aansluiten bij de thuiscultuur 23
3.4. De rol van de vrijwilliger (als gids) 24
3.4.1. Nieuwe perspectieven aanreiken 25
3.4.2. Gelijkwaardigheid en respect 26
3.4.3. Sociaal contact en netwerk 26
3.4.4. Bewustzijn als vrwijilliger van je rol als gids 27

4. Behoeften en wensen van ouders 28
4.1. Ervaringen en behoeften van ouders tijdens het traject 28
4.2. Schoolprestaties als drijfveer 29

5. Wat levert de VoorleesExpress de ouders op? 30
5.1. Stimulans voor ouderlijke zelfeffectiviteit 30
5.1.1. Ouderlijkse zelfeffectiviteit: ervaringen van vrijwilligers 30
5.1.2. Ouderlijkse zelfeffectiviteit: ervaringen van ouders 32
5.2. Nieuwe kennis en vaardigheden opdoen 33
5.3. Overige opbrengsten 34
5.4. Positieve beoordeling en feedback 36

6. Na afloop van het VoorleesExpress traject 38

7. Het structureel ophalen van feedback bij ouders 42
7.1. Online vragenlijst 42
7.2. Persoonlijke benadering - face to face 43

8. Conclusie en aanbevelingen 45

Bronnen 48
Bijlage A (tabellen) 50

1. Inleiding

1.1. De VoorleesExpress

De VoorleesExpress introduceert voorlezen en andere taalactiviteiten in gezinnen waarin dit nog niet vanzelfsprekend is. Twintig weken lang komt een vrijwilliger wekelijks bij een gezin thuis om taalontwikkeling en taalplezier te stimuleren. De VoorleesExpress bereikt op deze wijze ongeveer 7000 kinderen per jaar en 3550 gezinnen per week. De VoorleesExpress richt zich primair op kinderen, maar nadrukkelijk ook op hun ouders en het gezin als geheel (Heinsbroek, 2024). Het hoofddoel van de VoorleesExpress is het vergroten van taalvaardigheden van kinderen; daarbij zijn de ouders cruciale partners.
De VoorleesExpress wil bijdragen aan de taalontwikkeling van kinderen, vooral van kinderen die opgroeien in een omgeving waarin kansen – ook op het gebeid van taalontwikkeling - niet vanzelfsprekend zijn.
De plek waar iemand opgroeit en de hulpbronnen die daarbij horen – zoals geld, kennis en sociale netwerken – maken een groot verschil voor de kansen die iemand ervaart gedurende de levensloop (Lareau, 2005; Notten, 2023). Kinderen die opgroeien in een minder taalrijke omgeving hebben vaak minder kansen op passend onderwijs, een goede gezondheid en een zekere toekomst, vergeleken met kinderen die in een taalrijke omgeving opgroeien (Kloosterman e.a. 2011). Door hun taalvaardigheid te versterken, wil de VoorleesExpress deze kinderen aan een betere start en meer mogelijkheden bieden voor de toekomst.
In dit onderzoek wordt beschreven of en hoe de VoorleesExpress kan bijdragen aan meer kansen voor kinderen in minder taalrijke omgevingen, door meer samen te werken met de gezinnen waar zij het voor doen.

1.2. Aanleiding onderzoek

Uit een eerdere effectstudie blijkt dat de VoorleesExpress tot op zekere hoogte positief bijdraagt aan de taalomgeving thuis en de taalontwikkeling van kinderen (Broens & Van Steensel, 2019). Ouders lezen meer voor, er is een groter aanbod aan kinderboeken thuis en het verhaalbegrip van kinderen – een belangrijke component van begrijpend lezen – neemt toe. Omdat het effect op verhaalbegrip uitdooft uit als de interventie is afgelopen - en de voorlezer geen rol meer speelt – concluderen de onderzoekers dat ouders een (te) beperkte rol spelen bij het ontwikkelen van verhaalbegrip van hun kinderen: de positieve

invloed op het verhaalbegrip lijkt een ‘voorlezereffect’ en geen ‘oudereffect’. Het advies van de onderzoekers aan de VoorleesExpress was daarom te kijken naar aanvullende activiteiten om ouders meer of beter bij de geletterde ontwikkeling van hun kinderen te betrekken. Ook benoemen zij het belang van de betrokkenheid van ouders bij de sessies, zodat ouders kunnen leren van het voorbeeldgedrag van de voorlezer (i.e. ‘modeling’). Deze bevindingen sluiten aan bij de ervaringen van de VoorleesExpress: vanuit de praktijk blijkt dat ouders na afloop van het Voorleestraject onvoldoende in staat om zelf de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren.

Deze constateringen heeft de VoorleesExpress gezien als aanleiding om de overdracht van het voorlezen en andere taalactiviteiten door de vrijwilliger aan de ouder te verbeteren. In navolging hiervan wordt door de VoorleesExpres steeds meer aan vrijwilligers gevraagd om de samenwerking met ouders aan te gaan. Met als doel om ouders in staat te stellen om zelf de taalontwikkeling van hun kind te kunnen stimuleren, waardoor het ‘oudereffect’ - en daarmee de duurzame impact - mogelijk kan toenemen.

De VoorleesExpress vindt het daarom belangrijk om goed inzicht te hebben in de behoeften van ouders gedurende het VoorleesExpress traject; in wat hen motiveert en stimuleert om blijvend hun kinderen te kunnen en willen ondersteunen in relatie tot taalontwikkeling. De VoorleesExpress zet zich in voor een taalrijke thuisomgeving en het (daar) verspreiden van taalplezier. Daarbij vinden zij het samenwerken met ouders en goed aansluiten bij de thuisomgeving en behoeften van ouders essentieel (VoorleesExpress, 2025).

Echter, op dit moment lukt het de VoorleesExpress nog niet om digitaal en fysiek structureel feedback op te halen van ouders. Het perspectief van ouders halen vrijwilligers op dit moment uit gesprekken in de praktijk, maar dit perspectief komt maar beperkt terug bij de lokale en landelijke organisatie. Hierdoor heeft de VoorleesExpress het naar eigen zeggen vaak óver ouders, maar spreekt men niet genoeg mét ouders.

De VoorleesExpress wil meer impact maken door samen te werken met ouders. Deze constatering vormde voor de VoorleesExpress de aanleiding tot het initiëren van het hier gepresenteerde onderzoek. Dit onderzoek bouwt voort op eerder onderzoek naar het effect van de VoorleesExpress op aspecten van begrijpend lezen en het voorleesgedrag van ouders (Broens & Van Steensel, 2019).

Het aansluiten bij en samenwerken met ouders vraagt om een brede kijk op de invulling en impact van gezinsgerichte taalstimuleringsprogramma’s zoals de VoorleesExpress (Groff & De Wit, 2023; Van der Pluim, 2020). Daarom is in dit onderzoek gekeken naar de invloed van de VoorleesExpress op meerdere gebieden, met expliciete aandacht voor de ervaringen van ouders en de bredere subdoelen van het programma, zoals het vergroten van het zelfvertrouwen, het stimuleren van leesplezier en het uitbreiden van het sociale netwerk (Heinsbroek, 2024).

1.3. Doel onderzoek en onderzoeksvraag

Het onderzoek heeft een overkoepelend doel, enkele subdoelen en een hoofdvraag.

Het overkoepelende doel van het onderzoek:
Meer impact met de VoorleesExpress door beter samen te werken met ouders.

Subdoelen onderzoek:

- Inzicht in behoeften, beweegredenen, positieve ervaringen en belemmeringen van/voor ouders gedurende het VoorleesExpress traject
- Inzicht in wat ouders motiveert en stimuleert om (blijvend) hun kinderen te kunnen en willen ondersteunen in relatie tot taalontwikkeling.
- Inzicht in de wijze waarop de communicatie met ouders verbeterd kan worden
- Inzicht in de rol van de vrijwilliger als gids

En hieruit volgend:

- Aanbevelingen voor het structureel ophalen van feedback bij ouders

De hoofdvraag van het onderzoek luidt:
In hoeverre en hoe kan de VoorleesExpress meer impact maken door beter samen te werken met ouders?

Deelvragen:

1. In hoeverre en hoe nemen ouders actief deel aan de VoorleesExpress?
2. Welke succesfactoren en uitdagingen ervaren ouders gedurende het VoorleesExpress traject (hoe worden zij betrokken, de begeleiding van de vrijwilliger, wat vinden zij wel/niet leuk om te doen, wat levert het hen op?)
3. Welke behoeften en wensen hebben ouders gedurende het traject; met betrekking tot wat zij willen leren, de begeleiding door de vrijwilliger, communicatie?
4. In hoeverre en hoe heeft de VoorleesExpress invloed op taalstimuleringsactiviteiten en zelfeffectiviteit van ouders (subjectief)?
5. Welke rol speelt de vrijwilliger voor ouders?
6. Wat is volgens ouders nodig om opgedane positieve ervaringen gedurende het traject voort te zetten als de begeleiding stopt?

De overkoepelende ambitie van de VoorleesExpress bij aanvang van het onderzoek was dat het een bijdrage zou leveren aan een verbetering van de communicatie met ouders.

1.4. Aanpak onderzoek

Het onderzoek heeft plaatsgevonden door 1) documenten analyse 2) online vragenlijsten en 3) semigestructureerde interviews.

1.4.1. Documenten analyse

In dit onderzoek is aangesloten bij recente en relevante wetenschappelijke-, praktijk- en ervaringskennis op het gebied van taalontwikkeling en gezinsprogramma's. Daarnaast zijn publicaties en rapporten van de VoorleesExpress bestudeerd. Zie de bronnenlijst voor een overzicht.

1.4.2. Vragenlijsten

= *Vrijwilligers*

Om de vrijwilligers te bevragen is in samenwerking met de VoorleesExpress een online vragenlijst bestaande uit 19 vragen in Google Forms samengesteld. De link naar deze anonieme vragenlijst is in oktober 2024 in een begeleidende email naar 2860 VoorleesExpress vrijwilligers gestuurd. De volgende selectiecriteria zijn bij het benaderen van vrijwilligers gehanteerd:

- alleen VoorleesExpress (geen DoorleesExpress)
- startdatum in 2024
- 3 of meer ingevulde evaluaties (na iedere sessie volgt in de VoorleesExpress app een korte evaluatie)
- niet voortijdig gestopt of ontkoppeld (dus nog bezig of goed afgerond)

= *Achtergrondinformatie vrijwilligers en 'hun' gezinnen*

De dataverzameling is afgesloten op 12 december 2024. Op dat moment hadden 1069 vrijwilligers de vragenlijst ingediend. Dat betekent dat ongeveer 37 procent van alle benaderde vrijwilligers de vragenlijst heeft ingevuld en teruggestuurd.

Van alle vrijwilligers die de vragenlijst hebben ingevuld is ongeveer 84 procent actief als VoorleesExpress vrijwilliger op het moment van het invullen van de vragenlijst, 16 procent van de respondenten is oud-vrijwilliger (zie tabel V2, bijlage A). De vragenlijst is voornamelijk ingevuld door vrijwilligers woonachtig in Brabant, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland (zie tabel V1, bijlage A).

Het aantal uitgevoerde sessies op het moment van invullen van de vragenlijst varieert van '5 of minder' tot '16 tot en met 30' (zie tabel V3, bijlage A). De vrijwilligers geven aan dat in

ongeveer tweederde van de gezinnen (67%) tijdens de sessies één kind aanwezig was, in ongeveer een kwart van de gezinnen (26%) waren er twee kinderen tijdens de sessies (zie tabel V4, bijlage A).
De vrijwilligers geven aan dat in 43 procent van de gezinnen waar zij komen de kinderen eentalig in een niet-Nederlandse taal worden opgevoed, ongeveer 42 procent van de kinderen worden thuis meertalig opgevoed: Nederlands en één of meer andere talen. Van de deelnemende vrijwilligers komt ongeveer 5 procent in gezinnen waar de thuistaal eentalig Nederlands is (zie tabel V5, bijlage A).
De meeste vrijwilligers hebben (bijna) alleen contact met de moeder (71), een vijfde heeft contact met beide ouders (20%). Vrijwilligers die (bijna) alleen met de vader contact hebben zijn ver in de minderheid (6%), daarnaast is er een kleine groep vrijwilligers die niet met de ouders maar bijvoorbeeld met oma, tante, zus of broers het meeste contact heeft (3%) (zie tabel V6 bijlage A.

= *Ouders*

Ook voor de ouders is een online anonieme vragenlijst in Google Forms opgesteld, bestaande uit 8 vragen en in vijf talen. De landelijke organisatie VoorleesExpress kiest ervoor om vanwege AVG technische redenen geen contactgegevens van ouders op te slaan en te gebruiken. Ouders ontvangen vanuit de landelijke organisatie enkel een automatische email bij aan- en afmelding bij de VoorleesExpress. Aan de vrijwilligers is daarom per email gevraagd de link van de online vragenlijst naar de ouders te sturen. De vrijwilligers konden hierbij gebruik maken van een door de VoorleesExpress opgestelde begeleidende korte tekst in vijf talen. Voor het benaderen van de ouders is dus gebruik gemaakt van een getrapte benadering.

In totaal hebben 322 ouders de vragenlijst ingevuld. Als we ervan uitgaan dat alle 2860 vrijwilligers de vragenlijst hebben doorgestuurd, dan heeft 11 procent van de ouders de vragenlijst ingevuld. Er zijn echter vrijwilligers die per email of tijdens de interviews hebben aangegeven de vragenlijst niet aan de ouders door te willen sturen. Daarvoor worden door vrijwilligers tijdens het onderzoek verschillende redenen genoemd: 1) de thuistaal van het gezin ontbreekt in de vragenlijst, 2) de vrijwilliger vindt het niet prettig of gepast om zelf de vragenlijst naar de ouders te sturen, 3) de situatie in het gezin is te onrustig, 4) het verzoek is over het hoofd gezien. De verwachting is daarom dat een deel van de vrijwilligers de vragenlijst niet naar de ouders heeft doorgestuurd. Dit wordt ook bevestigd door ouders in de interviews. De daadwerkelijke respons van de ouders in dit onderzoek zal daardoor hoger zijn dan 11 procent.

Belangrijk is om te vermelden dat er geen uitspraken gedaan kunnen worden over in hoeverre de groep ouders die heeft deelgenomen aan de online vragenlijst representatief is voor de gehele groep deelnemende ouders. Wanneer in dit rapport geschreven wordt over de mening en bevindingen van 'ouders' op basis de gegevens vanuit de oudervragenlijst, dan betreft dit dus de 'deelnemende ouders aan de online vragenlijst'.

Een ervaren VoorleesExpress vrijwilliger vertelt over de achtergrond van VoorleesExpress gezinnen: *"De kinderen lijken meer op elkaar dan de situatie eromheen [...]. De verschillen zitten meer in de ouders en in de context, en dat varieert van een vader die heel hard werkt maar beperkt Nederlands spreekt tot een Nederlandse moeder die zich zorgen maakt omdat ze dyslectisch is, en zich zorgen maakt dat haar dochter ook dyslectisch is."*

De ouders konden voor de vragenlijst uit vijf talen kiezen: Nederlands, Engels, Arabisch, Pools en Turks. De vertaling van de vragen is voorgelegd aan 'native speakers' ter controle. Opvallend is dat de meeste ouders de vragenlijst in het Nederlands hebben ingevuld (138; 43%), Dit betekent overigens niet per se dat voor deze ouders Nederlands ook de thuistaal is. Een derde van de ouders heeft de Arabische vertaling van de vragenlijst ingevuld, in het Engels en Turks is respectievelijk ongeveer 14 procent en 10 procent van de vragenlijsten ingevuld. De kleinste groep bestaat uit ouders die de vragenlijst in het Pools hebben ingevuld (6%) (tabel O1). Open vragen konden de ouders ook in hun thuistaal beantwoorden; de antwoorden zijn naar het Nederlands vertaald middels Google Translate.

Enkele ouders hebben de vragenlijst wel geopend en verzonden, maar geen enkele vraag beantwoord. Deze respondenten zijn verwijderd uit het bestand. Er zijn ook een aantal ouders die op enkele vragen geen antwoord hebben gegeven. Deze respondenten zijn wel in het databestand gebleven, waardoor het eindtotaal van respondenten per vraag kan verschillen. De opzet van de oudervragenlijst heeft een experimenteel karakter. Het doel was vooral om te ervaren of een dergelijke manier van uitvragen werkt. Dit blijkt zo te zijn: 322 ouders hebben immers gereageerd.

1.4.3. Interviews

Voor dit onderzoek zijn in totaal tien semi-gestructureerde interviews afgenomen: vijf met vrijwilligers en vijf met ouders (waaronder drie ouderparen; in totaal dus acht ouders).
De vrijwilligers hebben zich aangemeld via de online vragenlijst en zijn allen ervaren in hun rol bij de VoorleesExpress. Bij de selectie van de vrijwilligers is gelet op spreiding over

verschillende provincies en op variatie in de gegeven antwoorden in de vragenlijst, om een zo divers mogelijk beeld te verkrijgen.
Omdat de VoorleesExpress om AVG technische redenen niet beschikt over contactgegevens van deelnemende ouders, zijn ouders benaderd via enkele vrijwilligers en een projectleider van de VoorleesExpress. De interviews met ouders vonden zowel online plaats als fysiek, bij het gezin thuis of in een afgeschermde ruimte in een bibliotheek. De interviewleidraad is opgesteld op basis van de antwoorden uit de online vragenlijsten en aangevuld met inzichten uit reeds afgenomen interviews.
De interviews zijn uitgevoerd aan de hand van een semi-gestructureerde vragenlijst. Voor de analyse is gebruikgemaakt van het softwareprogramma MAXQDA.

Het is belangrijk op te merken dat zowel de ouders als de vrijwilligers zich vrijwillig hebben aangemeld voor deelname aan het interview. Hierdoor is er mogelijk sprake van een positiever beeld dan gemiddeld, en kunnen de bevindingen niet zonder meer worden gegeneraliseerd naar de volledige populatie van vrijwilligers en ouders binnen de VoorleesExpress.
De vragenlijsten gebruikt in dit onderzoek hebben waardevolle inzichten opgeleverd. Tegelijkertijd bleek uit de interviews dat de interpretatie van enkele vragen in deze vragenlijsten door en tussen vrijwilligers en ouders kon verschillen. Bij hergebruik van de vragenlijst is het goed om hier aandacht aan te besteden.

1.5. Leeswijzer

De VoorleesExpress wil meer impact maken door samen te werken met ouders. Dit onderzoek biedt inzichten en handvatten om die samenwerking beter vorm te geven. Daarvoor is in dit onderzoek ‘samenwerken’ opgesplitst in actief deelnemen, contact maken, betrekken en aansluiten bij de thuisomgeving.
In het rapport wordt in hoofdstuk 2 verkend hoe de deelname van ouders eruitziet in de praktijk. Vervolgens staat in hoofdstuk 3 de samenwerking tussen vrijwilligers en ouders centraal en wat daarvoor nodig is: van contact maken naar betrokkenheid en aansluiten bij de thuis, tot de rol van de vrijwilliger (als gids). Hoofdstuk 4 behandelt de wensen en behoeften van ouders, terwijl hoofdstuk 5 ingaat op wat het VoorleesExpress traject ouders oplevert. In hoofdstuk 6 volgen tips en adviezen voor de periode na afloop van het traject, waarna hoofdstuk 7 zich richt op het ophalen van feedback bij ouders. Tot slot bevat hoofdstuk 8 de conclusie, waarin de belangrijkste inzichten worden samengebracht.

2. Deelname ouders aan de VoorleesExpress

Ouders spelen een belangrijke rol in de (taal)ontwikkeling van hun kinderen. Toch lukt het niet alle gezinnen even goed om hun kinderen hierbij te ondersteunen. Vooral gezinnen in minder gunstige sociale posities blijken – om diverse redenen – vaak minder actief of minder vaardig in opvoedingsactiviteiten die bijdragen aan de taalontwikkeling en schoolse vaardigheden van hun kinderen (Attree, 2005; Kloosterman e.a., 2011; Notten & de Wijs, 2017). Om ouders hierin te ondersteunen – en zo bij te dragen aan het verkleinen van kansenongelijkheid – zijn verschillende gezinsgerichte programma's ontwikkeld, zoals de VoorleesExpress.

Uit onderzoek en praktijk blijkt dat gezinsinterventies het meeste effect hebben wanneer ouders actief deelnemen, betrokken worden en betrokken blijven (Desforges & Abouchaar, 2003; Groff & De Wit, 2022; Van Steensel e.a., 2019; Van der Pluijm, 2020). Hoe deze ouderdeelname eruitziet, verschilt sterk per gezin en hangt samen met onder andere de gezinssituatie, achtergrond, vaardigheden, motivatie en normen en waarden van ouders (Dood e.a., 2025; Notten & Cobussen, 2021).

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe vrijwilligers en ouders de ouderdeelname ervaren tijdens het VoorleesExpress traject.

2.1. Actieve deelname door ouders: frequentie en vorm

= *Frequentie actieve deelname door ouders*

Vrijwilligers hebben in de vragenlijst aangegeven in hoeverre ouders actief deelnemen aan de sessies. Volgens de vrijwilligers neemt de meerderheid van de ouders actief deel aan de sessies: 41 procent van de ouders doet dat volgens hen soms, 44 procent doet dat volgens hen vaak. Ongeveer een zesde van de vrijwilligers (15%) geeft aan dat de ouders nooit actief deelnemen tijdens de sessies (zie tabel V7, bijlage A).

= *Vormen van actieve deelname door ouders*

In de interviews geven zowel de vrijwilligers als ouders diverse voorbeelden van hoe de actieve deelname van ouders aan taalactiviteiten in de sessies eruit kan zien. Het meest wordt de deelname van ouders aan spelletjes genoemd. Maar ouders doen ook mee door voor te lezen of samen te lezen, het meegaan naar de bibliotheek of tussen de sessies de door de vrijwilliger achtergelaten spelletjes, puzzels en boekjes te gebruiken met hun kinderen.

= *Een voorbeeld van actieve deelname: samen boekjes en spelletjes uitzoeken*

Om meer inzicht te krijgen in de actieve deelname van ouders, is gevraagd in hoeverre ouders het leuk vinden om samen met de vrijwilliger boekjes of spelletjes uit te zoeken. Uit de vrijwilligersvragenlijst blijkt dat 20 procent van de vrijwilligers ervaart dat ouders het vaak leuk vinden om samen boekjes of spelletjes voor hun kind uit te zoeken. Bijna de helft (47%) merkt dit echter nooit op (zie tabel V9, bijlage A).
Volgens de oudervragenlijst geeft 62 procent van de ouders aan dit vaak leuk te vinden, terwijl slechts 5 procent aangeeft dit nooit leuk te vinden (zie tabel O3, bijlage A). Hieruit blijkt dat ouders deze gezamenlijke activiteit positiever beoordelen dan vrijwilligers dat ervaren.

Uit de interviews blijkt dat 'samen boekjes en spelletjes uitzoeken voor het kind' door de vrijwilligers vaak geïnterpreteerd wordt als samen naar de bibliotheek gaan. Dit is echter een activiteit die niet vaak voorkomt of aangeboden wordt. In de VoorleesExpress app voor vrijwilligers wordt in één sessie het samen bezoeken van een bibliotheek gesuggereerd. Daarnaast geven zowel vrijwilligers als ouders in de interviews aan dat het samen bezoeken van een bibliotheek lastig kan zijn door tijdsbeperkingen en de afstand tot de bibliotheek. Hierdoor komt een gezamenlijk bibliotheekbezoek er volgens hen niet altijd van.
Deze factoren verklaren voor een deel waarom veel vrijwilligers aangeven nooit te merken dat ouders het leuk vinden om samen materiaal uit te zoeken. Zoals een vrijwilliger toelicht: *"Dit gezin heeft toevallig drie hele jonge kinderen en moeder, die kan geen autorijden of niks, dus is afhankelijk van vader. En dan is de kwestie tijd, hè? Want ze zitten bij de logopedie en ze zitten op voetballen, zitten op zwemles. Ja, die tijd telt dan ook mee natuurlijk."*

Een andere vrijwilliger vertelt over het samen uitzoeken van boeken en spelletjes: *"Ik vraag het aan de kinderen en niet aan de ouders, ik ben nog niet op het idee gekomen om dat nou echt van de ouders te gaan vragen."*
Vrijwilligers ervaren dat in de meeste gezinnen ouders weinig ervaring hebben met kinderboeken en dat er weinig leesmateriaal aanwezig is. Veel vrijwilligers en ouders geven expliciet aan dat ouders de vrijwilliger zien als de expert, en daarom als (enige) leidend in het uitzoeken van materiaal. *"Ze [ouders] vinden het zelf ook vaak een beetje eng natuurlijk, want jij bent de kenner, denken ze, en jij weet hoe je met mijn kind moet gaan werken",* aldus een vrijwilliger.
Een ouder bevestigt dit: *[Vertaling:] "Wij vertrouwen haar, en dus koos zij [de boekjes en spelletjes] voor de kinderen – zij heeft er meer ervaring mee dan wij; wij weten niet zo goed wat wel of niet geschikt is."*

2.2. Actief meedoen en (ouder)betrokkenheid

Uit de interviews met vrijwilligers en ouders komt een wisselend beeld naar voren over in hoeverre en hoe ouders actief deelnemen. Dit heeft ook te maken met het feit dat door zowel vrijwilligers als ouders 'actief deelnemen' niet altijd hetzelfde wordt geïnterpreteerd. Zo geven sommige vrijwilligers bijvoorbeeld aan dat de ouder niet altijd actief meedoet, maar wel op gehoorsafstand aanwezig is. Uit de interviews blijkt dat vrijwilligers dit vaker ervaren als 'geen actieve deelname' door de ouder. Echter, dit is voor hen niet hetzelfde is als 'geen betrokkenheid' door de ouder. Ook enkele geïnterviewde ouders geven een dergelijke situatie – aanwezig zijn op gehoorsafstand tijdens de sessies - als positief voorbeeld van hun (actieve) deelname aan en betrokkenheid bij het VoorleesExpress traject. De mate en vorm waarin ouders actief deelnemen zegt dus niet per se iets over de betrokkenheid van ouders bij het traject. Betrokkenheid van ouders bij het VoorleesExpress traject uit zich op verschillende manieren, niet alleen door actief deel te nemen aan de activiteiten in de sessies. Zoals vrijwilligers vertellen:

"Ik heb ook een moeder gehad en die liep op een gegeven moment ook kikkersprongetjes te maken in de kamer. Maar die vond dat zelf leuk om te doen." (interview, vrijwilliger)

"Deze ouders zijn heel betrokken. Die zitten echt allebei er iedere week bij en die genieten van dat ze zien hoe leuk de kinderen het vinden." (interview, vrijwilliger)

"Vader was ziek en lag op de bank de hele tijd televisie te kijken. Moeder had dan even de handen vrij om wat andere dingen te doen. Maar ze was wel betrokken. Het was ook een stukje onhandigheid van haar van 'Ja, wat moet ik [moeder] doen? Dan ga ik maar gewoon wat eten voorbereiden.'" (interview, vrijwilliger)

Onder 'ouderbetrokkenheid' wordt vaak verstaan – zeker in de schoolse omgeving – de mate waarin ouders actief deelnemen aan activiteiten op school of thuis educatieve activiteiten met hun kind ondernemen. Maar ouderbetrokkenheid kent vele vormen en uitingen (zie ook De Vries, 2020; Đurišić, & Bunijevac, 2017). Uit de reacties in de vragenlijsten en interviews blijkt dat ouders op verschillende manieren betrokken zijn bij het VoorleesExpress traject. Kortom, 'actief deelnemen' tijdens de sessies in de vorm van ouders die meedoen met voorlezen of (het uitzoeken van) boekjes en spelletjes, is een bepaalde vorm of uiting van betrokkenheid van ouders bij het VoorleesExpress traject. Het is ook een uiting van betrokkenheid die niet bij alle ouders past of de voorkeur heeft. Hierover in het volgende hoofdstuk meer.

3. Samenwerken ouders en vrijwilligers

Cruciaal voor het succes van (gezins)programma's en andere initiatieven en organisaties (waaronder scholen) gericht op de ontwikkeling van kinderen, is de samenwerking met ouders (De Vries, 2024; Van der Pluijm, 2020). Maar een samenwerking komt niet zomaar tot stand. Daarvoor is bijvoorbeeld nodig dat ouders zich kunnen openstellen voor deelname. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is dat er een vertrouwensband is tussen de betrokkenen, gelijkwaardigheid en een informele setting (Bektas e.a., 2021; Notten 2024). Eerder onderzoek laat zien dat een goede samenwerking tussen ouders en professionals of vrijwilligers die hun kind begeleiden, belangrijk is. Die samenwerking verloopt beter wanneer er wordt aangesloten bij de thuiscultuur. Aansluiten bij de thuiscultuur en (dus) respectvol omgaan met elkaar draagt voor ouders bij aan het ervaren van autonomie, competentie en verbondenheid (Kurvers & Van Steensel, 2022; Ryan & Deci, 2000; Dood e.a., 2025). Dit geldt overigens ook voor de vrijwilligers van de VoorleesExpress.

Juist voor kinderen en ouders in omgevingen met schaarste is het belangrijk om gezien en gehoord te worden, om nieuwe perspectieven aangereikt te krijgen en gesteund te worden in vertrouwen in eigen kunnen (i.e., zelfeffectiviteit) (Bandura, 1978). Want dit maakt het mogelijk om kansen te zien, te pakken en te benutten. Dit vraagt dus om personen – ook wel aangeduid als 'gidsen' - die met oprechte aandacht en een gelijkwaardige houding deze kinderen en ouders zien en horen, en zonder daarvoor wat terug te verwachten met plezier hun kennis en vaardigheden delen (Lareau, 2005; Notten, 2023).

De VoorleesExpress wil meer impact maken door meer of beter samen te werken met ouders. Degenen die gedurende het VoorleesExpress traject het dichtst bij de ouders staan – en mogelijk de rol van gids kunnen vervullen – zijn de vrijwilligers. De meest voordehand liggende wijze voor de VoorleesExpress om de samenwerking met ouders te verbeteren is daarom via en met de vrijwilligers. In dit hoofdstuk wordt in kaart gebracht hoe vrijwilligers samenwerken met ouders; hoe zij ouders betrekken en stimuleren en wat daarvoor nodig of daarbij belangrijk is. De volgende componenten worden daarbij belicht: plezier, vertrouwensband, aansluiten bij de thuisomgeving, gelijkwaardigheid en respect voor elkaar.

3.1. Het plezier staat voorop

Het ervaren van plezier is belangrijk voor het leren van nieuwe kennis en vaardigheden, ook als het gaat om nieuwe taal(stimulerende)vaardigheden. Kinderen en ouders leren door (samen) plezier te hebben in de activiteiten die zij doen (Deci & Ryan, 1985; Notten & Cobussen, 2021; Petscher, 2009).
Voor de geïnterviewde vrijwilligers is het plezier van de kinderen in de activiteiten tijdens de sessies het uitgangspunt. Zij geven aan dat voor sommige ouders het gegeven dat plezier een belangrijke voorwaarde is voor leren, nieuwe kennis is. Zoals een vrijwilliger vertelt: *"Het moet een leuke activiteit zijn voor de kinderen. Soms duurt het best wel lang voordat dat kwartje echt valt [bij de ouders]. Dat het soms na tien, twaalf sessies iets relaxter wordt en dat het wat minder 'moeten' is."*
Ook ervaren vrijwilligers regelmatig dat ouders het VoorleesExpress traject zien als een verlengstuk van school, met de volgens deze ouders daarbij behorende verplichtingen en verhoudingen. Hierdoor beleven vrijwilligers dat 'plezier' voor deze ouders minder op de voorgrond staat.
Andere ouders zien wel degelijk het belang van 'plezier' voor het leerproces van hun kind en ondersteunen dit. Zoals een ouder vertelt: *[Vertaling:] "Op deze manier [plezier combineren met leren] kunnen ze zich beter concentreren."*

Hoewel niet alle ouders bewust zijn van het feit dat plezier een belangrijke voorwaarde is voor het leren van nieuwe vaardigheden – en dit geldt mogelijk ook voor sommige vrijwilligers – speelt plezier wel degelijk een rol tijdens de sessies. Zowel vrijwilligers als ouders geven aan dat zij genieten als zij zien dat het kind plezier heeft; het is een gedeelde waardevolle ervaring voor vrijwilligers en ouders. Deze gedeelde ervaring kan een basis en stimulans zijn voor samenwerken.
Zoals een ouder aangeeft wat voor haar leuk en waardevol was aan de VoorleesExpress: *"Ja, dat mijn kind er zichtbaar van genoot en de dame [vrijwilliger] zelf ook. Deze dame is gewoon superlief en ja, zelf geen kinderen of kleinkinderen. En dan is het extra mooi om te zien hoe zij met jouw kind spelen."*
Deze ouder geeft aan niet alleen zelf te genieten van het plezier dat haar kind heeft tijdens de sessies, maar ook van het plezier dat de vrijwilliger heeft met haar kind.

= *Plezier van ouders in het doen van (taal)activiteiten tijdens de sessies*
De vrijwilligers geven in de vragenlijst aan dat zij merken dat de meeste ouders plezier hebben in het doen van taalactiviteiten met het kind tijdens de sessies: bij 48 procent van de ouders merken ze dat vaak, bij 35 procent van de ouders soms. Ongeveer een vijfde (18%)

van de vrijwilligers geeft aan dat zij niet merken dat de ouders plezier hebben in het doen van taalactiviteiten met het kind tijdens de sessies (zie tabel V8, bijlage A).
Van de ouders geeft 76 procent in de oudervragenlijst aan dat zij het vaak leuk vinden om mee te doen met de activiteiten tijdens de VoorleesExpress sessies, 23 procent van de ouders geeft aan dit soms leuk te vinden. Slecht een handje vol ouders (6) geeft aan het nooit leuk te vinden om mee te doen tijdens de sessies (zie tabel O2, bijlage A).
Zowel de vrijwilligers als ouders geven in de vragenlijsten aan dat de meeste ouders regelmatig tot vaak plezier hebben in het meedoen met activiteiten tijdens de sessies.

= *Plezier als succesfactor voor deelname en betrokkenheid ouders*
Voor alle geïnterviewde vrijwilligers geldt dat het plezier van de kinderen tijdens de sessies voorop staat. Hun ervaring is dat wanneer de ouders het plezier van hun kinderen zien, dit effect heeft op de actieve deelname aan en betrokkenheid van ouders bij het VoorleesExpress traject. Sommige vrijwilligers zien ook dat het plezier tijdens de sessies bijdraagt aan de taalstimulering thuis door ouders. Zoals een vrijwilliger vertelt: *"Dat is het feit waarom je wil dat ze erbij zitten, dat ze ook vooral zien hoe leuk de kinderen het vinden. Want als jij ziet dat jouw kind ontzettend graag naast die tante zit en ze zit voor te lezen, ja, en die tante is weg en er wordt nooit meer voorgelezen, nou, misschien kan ik dat ook wel zo eens doen, want je wil toch een leuk contact met je kinderen hebben."*
Voor sommige andere vrijwilligers is dit niet direct zichtbaar of zij kunnen dit lastig inschatten.

3.2. Vrijwilligers betrekken ouders bij het VoorleesExpress traject

3.2.1. Samenwerken met ouders

Ouders betrekken en samenwerken met de ouders wordt door de VoorleesExpress actief onderschreven en uitgedragen als belangrijk en een essentiële voorwaarde (Heinsbroek, 2024). Uit de interviews blijkt dat 'echt samenwerken' door vrijwilligers en ouders niet direct herkend wordt; wel proberen de vrijwilligers op diverse manieren contact te maken met de ouders en betrekken zij de ouders vaak bij de sessies. Daarnaast hebben ouders soms vragen aan vrijwilligers, ook over onderwerpen die niet direct gelieerd zijn aan het VoorleesExpress traject. Dit suggereert dat er vaker sprake is van eenrichtingsverkeer; het initiatief tot samenwerken komt vaker vanuit de vrijwilligers dan de ouders.

Dat er geen of niet altijd sprake is van een daadwerkelijke gelijkwaardige samenwerking, is volgens sommige geïnterviewde vrijwilligers ook niet vreemd. Hoewel de ouders betrokken worden bij de aanmelding voor de VoorleesExpress, zijn zij opgegeven door anderen. Het initiatief komt niet vaak van de ouders maar 'het overkomt ze', zoals een vrijwilliger toelicht: "*Het is natuurlijk ook niet een traject wat ze [ouders] zelf hebben mogen aanvragen. Het is iemand anders die tegen ze zegt van 'Ik denk dat het goed is voor jouw kind'. En dat betekent toch dat je eigenlijk al in de passieve rol wordt geduwd als ouder.*"
Een ouder vertelt over haar ervaring en instemming met de aanmelding voor de VoorleesExpress door de school van haar kind: "*En toen vroegen ze [school] het nog een keer. Toen dacht ik, 'nou ja, jullie doen ook zoveel voor mijn kind, laat ik ook maar zien dat we ook openstaan voor nog meer hulp'.*"

Het VoorleesExpress programma verwacht van ouders betrokkenheid. Maar sommige vrijwilligers merken bij de start van het traject dat dit voor de ouders zelf niet altijd helder is. Hoewel het VoorleesExpress programma aangeeft dat dit een onderwerp is om te bespreken met de ouders bij de intake, lijkt het niet altijd te gebeuren. Zoals een ervaren vrijwilliger vertelt: "*Ik heb het idee dat ouders eigenlijk nooit doorhadden dat het idee was dat ze dit dan nu zelf gingen doen ofzo, [..] Ja, daar gaat dus in ieder geval in onze regio iets mis bij de toeleiding.*" Dit zorgt ervoor dat deze vrijwilliger het lastig vindt om ouders hier later in het traject alsnog op te wijzen.
Uit de interviews blijkt dat coördinatoren en projectleiders verschillen in wat zij ouders en vrijwilligers meegeven over het al dan niet actief meedoen en betrekken van ouders. Dit geldt ook voor de verstrekte informatie vanuit toeleiders (i.e.degenen die het gezin toeleiden naar de VoorleesExpress) aan de gezinnen.

= *Gedeelde visie over belang en waarde van betrekken ouders*
Vrijwilligers geven aan dat zij er voor de kinderen zijn; daarvoor komen zij, niet voor de ouders. Hoewel de focus vanuit de vrijwilligers primair op het kind is, onderschrijven alle geïnterviewde vrijwilligers het belang van het betrekken van ouders bij het traject. Zij ervaren dat het zowel belangrijk is voor het succes tijdens de sessies als voor de impact op de langere termijn. *"Ik vind dat [ouders betrekken] juist heel belangrijk, want wij gaan weg na 20 keer",* aldus een vrijwilliger.
Hoewel de vrijwilligers het in de praktijk niet altijd als gemakkelijk uitvoerbaar ervaren, vinden alle geïnterviewde vrijwilligers het belangrijk dat de ouders betrokken zijn en ondersteunen zij daarin de visie van de VoorleesExpress. Zoals een vrijwilliger vertelt: "*Dat ze [ouders] gaan inzien dat het niet alleen maar van mij af kan komen. Het moet van de ouders af gaan komen en daar ben ik altijd wel bewust mee bezig.*"

De vrijwilligers zijn overwegend positief over de ondersteuning die zij ervaren vanuit de VoorleesExpress bij het samenwerken met ouders. Zij ervaren de ondersteuning vanuit de VoorleesExpress op dit gebied het meest via de VoorleesExpress app (68%) en het minst vaak via intervisie (14%) (zie bijlage A, vraag 18 en 19). Een deel van de vrijwilligers geeft aan geen ondersteuning te ervaren, ten dele ook omdat zij hier zelf geen behoefte aan hebben.

Een ervaren vrijwilliger vertelt dat ouders betrekken, zeker voor startende vrijwilligers, onwennig kan zijn en aandacht vraagt: *"Ja en dan kom je als vrijwilliger, en als je nog niet zo lang voorleest, als je pas begint, ja wie ben je dan om in het huis van iemand waar je eigenlijk te gast bent te vragen of ze erbij wil komen zitten of ze mee wil doen? Ik bedoel, er zijn denk ik ook een heleboel dingen die op een andere manier ergens op de achtergrond meespelen."*

3.2.2. Contact maken en ouders betrekken

= *Contact maken en een relatie opbouwen*

Een belangrijke voorwaarde voor een goede samenwerking door professionals en ouders rondom de ontwikkeling van hun kinderen, is elkaar leren kennen en het opbouwen van een vertrouwensrelatie (Dood e.a., 2025). Dat geldt natuurlijk ook voor vrijwilligers, en het betreft zowel het opbouwen van een vertrouwensrelatie met het kind als de ouders. De vrijwilligers geven in de interviews aan dat het altijd een paar sessies 'kost' om een vertrouwensband met het kind op te bouwen. Daarvoor ondernemen de vrijwilligers ook allerlei activiteiten om het contact met de ouders aan te gaan en te stimuleren.

In de vragenlijst is aan de vrijwilligers een aantal activiteiten voorgelegd waarop - volgens gedeelde ervaringen van vrijwilligers in de VoorleesExpress app - contact met ouders gestimuleerd kan worden: 1) een keer blijven eten, 2) vertellen over mijn eigen leven of gezin, 3) dagelijkse activiteiten van ouder betrekken bij de sessies (bijv. koken), 4) een keer wat langer blijven of 5) anders (open antwoordcategorie). De vrijwilligers konden meerdere antwoorden kiezen.

Uit de antwoorden blijkt dat de vrijwilligers het contact met de ouders vooral stimuleren door te vertellen over hun eigen leven of gezin; 59 procent van de vrijwilligers doet dit (zie tabel V17, bijlage A). Daarnaast blijven de vrijwilligers ook vaak een keer wat langer (53%). Het stimuleren van het contact door de dagelijkse activiteiten van de ouder te betrekken bij de sessies komt minder vaak voor (14%), net als een keer blijven eten (10%).

= *Van contact maken naar het betrekken van ouders*

Voor de vrijwilligers is er niet altijd een duidelijk onderscheid tussen ‘contact maken met ouders’ en ‘ouders betrekken’. Soms is het voor hen hetzelfde, blijkt zowel uit de interviews als uit de open antwoorden in de vragenlijst voor vrijwilligers.

In de open antwoordcategorie ‘anders’ bij de vraag aan vrijwilligers hoe zij het contact met ouders stimuleren (V17), noemen zij verschillende aanvullende manieren naast de vooraf gegeven opties. Ze geven voorbeelden als: activiteiten buiten de VoorleesExpress sessies organiseren, persoonlijke gesprekken voeren, educatieve ondersteuning bieden, ouders actief betrekken bij de uitvoering van de sessies, ouders complimenteren, praktische hulp geven en andere (opvoed)ondersteuning. Uit deze antwoorden blijkt dat voor de vrijwilligers contact maken met de ouders sterk samenhangt met of wordt geïnterpreteerd als ouders betrekken. Hieronder volgt een aantal voorbeelden bij de aanvullende manieren die de vrijwilligers onderscheiden bij het contact maken met ouders.

Activiteiten buiten de sessies, bijvoorbeeld:

"Ik heb de ouder meegenomen naar een kindertheatervoorstelling."

“Mijn voorleesgezin is met Halloween een keer bij mij thuis op bezoek geweest.”

Persoonlijke interactie, bijvoorbeeld:

"Tijdens het voorlezen vraag ik de ouder wat zij belangrijk vindt voor het kind."

"We praten over culturele verschillen, zoals feesten of tradities in Nederland en hun land van herkomst."

Educatieve ondersteuning, bijvoorbeeld:

“Ingaan op vragen rond huiswerk van oudste kind, ingaan op leervragen van moeder”

"Ondersteunen bij het begrijpen van de schoolmethoden."

Samen met de ouders nadenken over de sessies en uitvoering, bijvoorbeeld:

"Vragen om ideeën van ouders over hoe we samen kunnen werken."

"Ik laat ouders meedenken over het programma."

Ouders complimenteren:

“Complimenten geven ten aanzien van de taalactiviteit, de kinderen of de ouder.”

“Hen uitnodigen om mee te doen en te complimenteren als zij bv woorden weten.”

Praktische hulp en andere vormen van (opvoed)ondersteuning:

"Hulp bieden bij praktische zaken zoals dagplanning."

"Tips geven voor activiteiten die ze met hun kinderen kunnen doen."

"Begeleiden van ouders bij opvoedingsvraagstukken."

"Luisteren naar de zorgen van ouders en daarop inspelen."

= *Ouders betrekken door verschillende activiteiten en materiaal*

Uit de interviews blijkt dat zowel in de sessies als daarbuiten vrijwilligers verschillende activiteiten ondernemen waarbij en waardoor ze ouders kunnen betrekken bij het VoorleesExpress traject. Zoals door het werken met strijkkralen, waarbij de ouder gevraagd wordt te helpen met het strijken. De gesproken vrijwilligers geven ook aan dat zij vaak spelletjes, puzzels en boekjes meenemen en achterlaten bij het gezin. Voor de kinderen, maar ook om zo de ouders te betrekken. Zoals een vrijwilliger vertelt: *"Ik leg ze [ouders] wel duidelijk uit van waar ik mee bezig ben en ik neem van alles mee. Iedere week laat ik de nodige spullen achter, van puzzels tot opdrachtwerkjes voor de kinderen en daar moeten ze [ouders] zelf voor mijn idee mee aan de slag. Op welk niveau ze dat doen maakt me niet uit."*

"Ik heb heel veel boeken hier thuis en die kan ik gerust een paar weken bij die mensen laten. Of alleen een weekje en al kijken ze er maar een keer in, dan hebben ze al iets gedaan." (interview, vrijwilliger)

Vrijwilligers betrekken de ouders ook door hen te stimuleren het achtergelaten materiaal samen met hun kind gebruiken, mede omdat het kind bepaalde activiteiten niet alleen kan doen: "*Bij puzzels moeten ze [ouders] vaak al helpen, en die puzzels worden steeds moeilijker",* aldus een vrijwilliger.

= *Op gehoorsafstand aanwezig zijn is ook betrokkenheid*

Vrijwilligers betrekken de ouders, passend bij de ouder en thuiscultuur. Zij zien dat de betrokkenheid van ouders verschillende vormen kan aannemen. Zo ervaren sommige vrijwilligers ook het op gehoorsafstand aanwezig zijn van de ouder als een vorm van betrokkenheid. Zoals een vrijwilliger vertelt: *"Ik probeer ze [de ouders] er wel bij te betrekken, maar als ze in een hoekje gaan zitten en ze zitten alleen maar te luisteren, dan is dat ook erbij betrokken zijn."*

Een ouder vertelt dat zij het uur waarop de VoorleesExpress vrijwilliger aanwezig is, gebruikt om - in dezelfde ruimte - te studeren: *[Vertaling:] "Het is één uur, en mijn kans om te studeren […] studeren en gewoon luisteren."* Uit het interview blijkt dat deze ouder zeer betrokken is bij het VoorleesExpress traject en de taalontwikkeling van haar kinderen.

= *Ouders betrekken lukt niet altijd of is niet altijd een goed idee*

De ouders betrekken is wel de intentie van de meeste vrijwilligers en daar doen ze ook moeite voor, maar soms kan het niet. Bijvoorbeeld wanneer er andere kinderen in het gezin zijn die op dat moment zorg nodig hebben. Zoals een vrijwilliger vertelt: *"Het kan niet altijd,*

die heb ik er ook bij gehad […] die [ouder] had een zwaar gehandicapt kind. Ja, die zat op de bank dat kind zo rustig mogelijk zien te houden en die moest af en toe naar boven toe om het kind te verzorgen en naar bed te doen."
Verder zijn er ook ouders zij uit zichzelf al heel actief bezig zijn en dus niet nog extra betrokken hoeven worden: *"Maar die [ouders] waren van zichzelf ook al heel positief met dat kind bezig dus ja, dan hoef ik niks extra's bij te dragen",* aldus een vrijwilliger.

Soms wordt de actieve deelname van ouders juist afgeremd door de vrijwilliger. Sommige ouders zijn heel sturend tijdens de sessies. Deze ouders willen vooral dat hun kinderen het 'goed' doen of zij willen graag laten zien dat zij een goede (strenge) ouder zijn. Dit werkt averechts volgens de vrijwilligers. Een vrijwilliger licht dit toe: "*Als de ouder helemaal niet geïnteresseerd is of niet wil meewerken of constant het kind zit te sturen, dat heb ik ook wel gehad, dan kan ik met dat kind niks beginnen. […] Dat zij eigenlijk heel veel aandacht van dat kind wegtrekken, omdat ze steeds zitten te corrigeren."*

De geïnterviewde vrijwilligers geven ook aan dat veel ouders van de gezinnen waar zij komen al zoveel 'moeten'. Vaak spelen er al verschillende zaken in het gezin, zoals gezondheidsproblemen van de ouders en kinderen of een vluchtelingenachtergrond. Ook vertellen zowel de ouders en vrijwilligers dat er vaak al meerdere professionals vanuit zorg en welzijn betrokken zijn bij het gezin; er moeten al veel afspraken nagekomen worden. Vrijwilligers zien en ervaren dan ook dat er van sommige gezinnen niet te veel gevraagd moet en kan worden als het gaat om deelname aan de sessies.
"Die kinderen worden aangemeld voor de VoorleesExpress, maar die ouders die hebben het nog steeds druk met allerlei andere dingen. Want die kinderen moeten ook naar zwemles, soms komt er een maatschappelijk werker regelmatig over de vloer om het gezin te ondersteunen, kinderen moeten naar school, ouders moeten vaak ook wel werken of anders. En dit moet dan nog even tussendoor. En soms is het zelfs wel lastig om gewoon een moment te vinden om even dat uurtje af te spreken, om daar langs te komen om de kinderen voor te lezen." (interview, vrijwilliger 3).
Een ouder bevestigt dit: *"En toen kwamen ze [school] hier [VoorleesExpress traject] ook mee aan. Eerst had ik dus zoiets van nee, want we hebben ook logopedie en er is al zoveel."*
Een vrijwilliger vertelt over een gezin met meerdere problemen. Tijdens de sessies trekt de ouders zich altijd terug in de keuken. De vrijwilliger vermoedt dat dit uur voor de ouder een rustmoment is in de dagelijkse hectiek.

= *De deur opendoen als fundamentele uiting van betrokkenheid*

Vrijwilligers geven in de interviews aan dat de gezinnen waarin zij komen vaak te maken hebben met uitdagingen op meerdere levensgebieden. Daarnaast vertellen verschillende ouders dat zij vóór de start van het traject door familieleden of bekenden zijn gewaarschuwd voor de VoorleesExpress. Die waarschuwingen hadden te maken met het misverstand dat de VoorleesExpress onderdeel zou zijn van een overheidscontrole, waarbij bemoeienis met de opvoeding of zelfs het uit huis plaatsen van kinderen dreigt. Tegen deze achtergrond is het ontvangen van een vrijwilliger van de VoorleesExpress allerminst vanzelfsprekend.
Het feit dat ouders een onbekende toelaten in hun huis en in de nabijheid van hun kind, is een grote stap en kan worden gezien als een fundamentele vorm van betrokkenheid. Het openen van de deur is daarmee meer dan een praktische handeling; het is een uiting van vertrouwen en betrokkenheid bij de ontwikkeling van hun kind. Zeker wanneer ouders zich onzeker voelen over hun eigen rol in de taal- of educatieve opvoeding, is dit gebaar een betekenisvolle en wezenlijke vorm van ouderbetrokkenheid (zie ook Epstein, 2011; Grace e.a., 2019).

3.3. Aansluiten bij de thuiscultuur

Uit eerder onderzoek blijkt dat het aansluiten bij de leefwereld van de ouders in gezinsinterventies en initiatieven gericht op ouderbetrokkenheid, de samenwerking met en betrokkenheid van ouders vergroot, en daarmee ook de impact van deze initiatieven (Dood e.a., 2025; Van der Pluijm, 2020). Er wordt in bestaande literatuur rondom het aansluiten bij de thuiscultuur vaak gesproken over het leveren van ‘maatwerk’ en ‘cultuursensitief of ‘cultuurresponsief’ werken (Notten, 2024). Dit suggereert dat de VoorleesExpress meer kan samenwerken met ouders en meer impact kan maken, door (nog) beter aan te sluiten bij de thuiscultuur van het gezin dat deelneemt.

= *Aanpassen aanpak door vrijwilligers en gevolgen daarvan*

Om meer inzicht te krijgen in of en hoe vrijwilligers hun aanpak aanpassen aan de ouders in ‘hun gezin’ en wat dit mogelijk oplevert, zijn in de vragenlijst aan de vrijwilligers hierover een aantal stellingen voorgelegd.
De meeste vrijwilligers gaven in de vragenlijst aan dat zij hun *aanpak aanpassen* om beter aan te sluiten bij de ouders. Zo past 34 procent van de vrijwilligers hun aanpak vaak aan en 15 procent doet dit altijd. Dertig procent doet dit soms en ongeveer 20 procent zelden of nooit (zie tabel V12, bijlage A).

Door hun aanpak aan te passen, merken veel vrijwilligers dat ouders *vaker meedoen*. Zo ziet 27 procent dit vaak gebeuren en 15 procent altijd. Een derde van de vrijwilligers merkt soms dat ouders actiever deelnemen, terwijl 14 procent dit zelden en 15 procent nooit merkt (zie tabel V13, bijlage A).
Ook geven vrijwilligers aan dat ouders *meer plezier* lijken te hebben als zij hun aanpak aanpassen. 31 procent merkt dit vaak, 16 procent merkt het altijd (zie tabel V14, bijlage A). Ongeveer een kwart (27 procent) merkt soms meer plezier bij ouders, terwijl 13 procent dit zelden en 13 procent nooit ervaart.
De vrijwilligers merken ook dat door het aanpassen van hun aanpak ouders meer zelfvertrouwen krijgen, hierover meer in hoofdstuk 5.

= *Luisteren naar ouders en maatwerk bieden*
Ook in de oudervragenlijst is aandacht besteed aan het aansluiten bij de thuiscultuur. Aan de ouders is middels een stelling voorgelegd of zij merken dat de vrijwilliger goed luistert naar wat zij als ouder belangrijk vinden. Bijna alle ouders (in totaal ongeveer 94%) geven aan dat dit vaak (10%) tot altijd (84%) het geval is (zie tabel O5, bijlage A).

Eén ding is duidelijk: de variatie is enorm in de aanpak van het VoorleesExpress traject; er wordt veel maatwerk geleverd door de vrijwilligers.
Als het gaat om hun positie ten opzichte van de ouders en de thuiscultuur geven de gesproken vrijwilligers allemaal aan dat ze geen leerkracht willen zijn en niet belerend willen overkomen: *"Ik ga ook niet controleren of zo van, hebben jullie [ouders] wel een boekje gelezen?",* aldus een vrijwilliger.
De geïnterviewde ouders geven aan dat zij hebben ervaren dat de vrijwilliger zich heeft gevoegd naar hun gezin; ze zijn positief over de flexibiliteit en respectvolle houding van de vrijwilliger.

3.4. De rol van de vrijwilliger (als gids)

De vrijwilliger speelt voor de ouders een belangrijke rol; de vrijwilliger komt immers bijna een half jaar wekelijks in het gezin en ouders vertrouwen hun kind toe aan de vrijwilliger. De vrijwilliger draagt in belangrijke mate bij aan het succes en de opbrengsten van de VoorleesExpress voor kinderen en ouders. De VoorleesExpress vrijwilliger reikt nieuwe perspectieven aan, hoort en ziet de ouder vanuit gelijkwaardigheid, vergroot sociale netwerken en stimuleert ouderlijke zelfeffectiviteit (i.e. het geloof van ouders in hun kunnen als opvoeder). Dit zijn allemaal kenmerken van de rol van 'gidsen': personen die – bewust

en onbewust - bijdragen aan kansengelijkheid (Notten, 2023). Iedereen ontmoet één of meerdere gidsen in zijn leven; dat kan bijvoorbeeld een jongerenwerker zijn, een leerkracht, buurvrouw, judocoach of een VoorleesExpress vrijwilliger. De VoorleesExpress vrijwilliger fungeert als gids, ook voor de ouders; wellicht niet in alle gezinnen in even sterke mate of direct zichtbaar. Maar het gebeurt wel.

3.4.1. Nieuwe perspectieven aanreiken

= *Taalontwikkeling en taalomgeving thuis*

De vrijwilligers laten aan ouders vooral door voorbeelden in materiaal en gedrag zien welke mogelijkheden er zijn voor het stimuleren van de taalontwikkeling en de taalomgeving thuis van kinderen. Door voorbeeldgedrag bieden de vrijwilligers ouders een nieuw perspectief ('modelen' en 'sociaal leren' (Bandura, 1977)). Zoals een vrijwilliger vertelt: *"Ik denk dat wij er zijn om te laten zien aan de ouders wat kan."*

Daarnaast begeleiden de vrijwilligers ouders soms ook actief. Vrijwilligers nemen materiaal mee en laten dat soms achter bij het gezin. Ook geven ze naast tips over boekjes en spelletjes de ouders ook tips over volgens hen taalstimulerende tv-programma's of online materiaal voor kinderen. Zoals een vrijwilliger toelicht over het aanreiken van kwalitatief goed educatief Nederlandstalig materiaal: *"Ze [anderstalige ouders] weten niet wat goed en fout is natuurlijk. Maar dan kun je dus bewust de goed gesproken Nederlandse taal-filmpjes doorsturen en dan helpen die ouders in feite ook mee aan de kinderen om ze met Nederlands bezig te houden."*

= *Opvoedstrategieën*

Zowel vrijwilligers als ouders geven in de interviews aan dat in sommige gezinnen ouders vanuit hun thuiscultuur niet gewend of bekend zijn met het samen ondernemen van activiteiten met hun kinderen. Een vrijwilliger vertelt over de verschillende gezinnen waar zij is geweest: *"Ik denk ook dat dat soort gezinnen ook maar heel weinig zelf doet met de kinderen."* Enkele ouders bevestigen dit; in de thuiscultuur is het niet gebruikelijk dat ouders en kinderen samen activiteiten ondernemen.

De vrijwilligers geven voorbeelden van hoe je als ouder samen met je kind activiteiten kunt ondernemen. Ouders ontdekken daarbij vaak dat hun kind meer kan en leuk vindt dan ze dachten, omdat bepaalde activiteiten in het gezin nog niet eerder zijn gedaan. Een vrijwilliger vertelt hierover: *"Ik ben op een gegeven moment ook overgestapt om een kralenplankje te gaan maken; leg bakpapier erover, strijkijzer, nou, dan heb ik moeder nodig. En die zet ik aan het werk met het kind en dan zien ze toch van "oh, ik kan ook iets leuks doen met mijn kind en dit kende ik nog niet" en "oh, dat was grappig."*

"Ja, wat wij dan als VoorleesExpress doen is om ze te laten zien wat kan er nog meer, en maak daar je keuze zelf uit." (interview, vrijwilliger)

3.4.2. Gelijkwaardigheid en respect

Vrijwilligers geven geen instructies: gelijkwaardigheid en respect zijn essentieel
De vrijwilligers geven aan dat zij de ouders respecteren en in hun waarde willen laten; de geïnterviewde ouders herkennen en bevestigen dit.
De gesproken vrijwilligers vinden het leuk en belangrijk om voorbeelden aan te reiken, maar het is aan de ouder om te beslissen of dat past binnen de eigen opvoeding en of en hoe zij hiermee verder gaan. Zij zien dit echt als de verantwoordelijkheid van de ouders. Zoals een vrijwilliger toelicht: *"Ze [ouders] moeten wel de manier pakken die ze zelf leuk vinden en ja, die manier die ken ik niet. Nee, dat blijft vaak gewoon onbekend omdat je je daar niet in wilt mengen. Ik bedoel, zij voeden hun kinderen zo op, ik heb het zo gedaan. Ja, wat is goed?"* Een andere vrijwilliger vertelt hierover: *"Ik denk dat zij [moeder] wel zag dat ik haar wilde helpen en niet op een voetstuk ging staan."*

= *Toegankelijke vraagbaak*
Voor veel ouders zijn de vrijwilligers van de VoorleesExpress een laagdrempelige en toegankelijke vraagbaak, op uiteenlopende terreinen. In de interviews worden meerdere voorbeelden genoemd waarbij vrijwilligers, op verzoek van ouders, meedenken over activiteiten voor kinderen of opvoedkundige vraagstukken. Dit varieert van advies over zwemles tot het bespreken van manieren om meer structuur aan te brengen in de opvoeding of grenzen te stellen. Daarnaast stellen ouders ook praktische vragen over het dagelijks leven in Nederland. Zo vragen zij bijvoorbeeld naar de werking van het openbaar vervoer, het kiezen van een betrouwbare autorijschool of hulp bij het begrijpen van communicatie van school, zoals e-mails die zij ontvangen over hun kind.

3.4.3. Sociaal contact en netwerk

De vrijwilliger is voor het gezin vaak ook een belangrijk sociaal contact geworden en een brug naar een (groter) sociaal netwerk. De ouders geven aan dat de vrijwilliger een bekend gezicht is in het dorp of de stad waar ze wonen; iemand om even een praatje mee te maken bij de supermarkt.
De VoorleesExpress vrijwilliger wordt door de ouders ook gezien als familielid, als vriend en als oma of opa. Zoals een vrijwilliger vertelt: *"En dan merk je ook vaak dat je wordt gezien als een oma-figuur die ze dus niet in de omgeving hebben, want ze gaan een paar keer per*

jaar naar Letland om oma te zien." Een ouder vertelt over de band met de vrijwilliger: *[Vertaling:] " Alsof we vrienden zijn. Nu zijn we dat ook, zo voelt het."*

3.4.4. Bewust zijn als vrijwilliger van je rol als gids

Sommige vrijwilligers herkennen zich in de rol van gids voor ouders. Zo zegt een van hen: *"Ja ik wil niet hoog springen, maar ik denk het wel ja, zeker."* Maar vaak zien zij hun gidsrol meer voor de kinderen; daar zien zij directe effecten.
Opvallend genoeg weten veel vrijwilligers niet goed of zij ook een gidsende rol voor de ouders vervullen. Dat is opmerkelijk, omdat zowel vrijwilligers als ouders elementen beschrijven die juist bij die rol horen: het bieden van nieuwe perspectieven, het hanteren van een gelijkwaardige houding, het delen van hulpbronnen en het stimuleren van zelfredzaamheid (meer hierover in hoofdstuk 6). Soms zien de vrijwilligers wel dat dit invloed heeft op het gedrag en het contact met de ouders, maar vaak blijft dat effect voor hen onzichtbaar of zijn ze zich er niet bewust van. Dit sluit aan bij eerdere bevindingen, waaruit blijkt dat gidsen zich vaak niet bewust zijn van hun rol en impact (Notten, 2024).

4. Behoeften en wensen van ouders

De VoorleesExpress wil ouders meer betrekken en met hen samenwerken. Daarom is het belangrijk om te weten wat ouders nodig hebben en belangrijk vinden. In dit hoofdstuk worden wensen en behoeften beschreven van ouders die meedoen aan de VoorleesExpress.

4.1. Ervaringen en behoeften van ouders tijdens het traject

Zowel aan de vrijwilligers als ouders is via de online vragenlijsten gevraagd wat volgens hen redenen zijn waarom ouders deelnemen aan de VoorleesExpress (zie tabellen V11 en O4, bijlage A). Zowel de vrijwilligers als ouders konden één of meerdere van de volgende redenen aangeven: (1) leren hoe de ouder/ ik zelf mijn kind kan helpen bij de taalontwikkeling, (2) meer leren over hoe school werkt (3) de gezelligheid tijdens de sessies (4) iemand die de ouder/ mij kan helpen met dingen regelen voor het gezin (5) iemand die het/ mijn kind helpt bij de taalontwikkeling (6) geen van deze redenen (ouders) of anders (open antwoordcategorie, vrijwilligers).
Omdat ouders pas tijdens hun deelname aan de VoorleesExpress zijn bevraagd, geven hun antwoorden vooral inzicht in hun ervaringen en behoeften tijdens het traject. De redenen die zij noemen, kunnen dan ook - of wellicht vooral - worden geïnterpreteerd als motieven om deel te nemen aan de sessies en als positieve ervaringen tijdens het traject, en niet per se als redenen voor hun aanmelding. Dat ouders zelden zelf de initiatienemers zijn tot aanmelding, in combinatie met de overlap met wat zij benoemen als waardevolle opbrengsten van het traject (zie hoofdstuk 6), versterkt dit beeld.

= *Meest en minst gekozen redenen om deel te nemen*
Zowel ouders als vrijwilligers noemen ‘iemand die mijn/het kind helpt met taalontwikkeling’ als de belangrijkste reden voor deelname aan de VoorleesExpress (V 89%, O 85%). Ouders noemen daarnaast ‘zelf leren hoe je je kind kunt helpen’ (O 64%, V 25%) en ‘gezelligheid tijdens de sessies’ (O 45%, V 21,6%) als belangrijke redenen. Opvallend is dat vrijwilligers deze redenen minder vaak noemen. Het idee dat ouders ook zelf willen leren, sluit dus niet helemaal aan bij het beeld dat vrijwilligers hebben. Dat blijkt uit zowel de vragenlijsten als interviews. In de interviews komt ook naar voren dat veel ouders, vooral moeders, te maken hebben met eenzaamheid of een klein sociaal netwerk. ‘Gezelligheid’ kan daarom breder worden geïnterpreteerd dan alleen samen iets leuks doen.

‘Meer leren over hoe school werkt’ wordt zelden genoemd door vrijwilligers, maar door de ouders wat vaker (V 4,6%, O 19%) en ‘iemand die helpt bij dingen regelen voor het gezin’ blijkt zowel voor ouders als volgens vrijwilliger een weinig belangrijke reden (O 11%, V 6,5%).

= *Andere redenen om deel te nemen*

In de vragenlijst gaven vrijwilligers ook andere redenen voor deelname van ouders aan de VoorleesExpress aan (V11, categorie ‘anders’). Vaker genoemde andere redenen zijn: 1) het kind blootstellen aan de Nederlandse taal via een native speaker, 2) ouders willen zelf beter Nederlands leren, en 3) deelname op advies van bijvoorbeeld school. Minder vaak werden genoemd: 4) opvoedvragen en 5) meer leren over de Nederlandse samenleving. Deze vijf redenen kwamen ook terug in de interviews, en ouders en vrijwilligers lijken hier ongeveer hetzelfde over te denken.

4.2. Schoolprestaties als drijfveer

Een belangrijke reden voor deelname aan de VoorleesExpress die niet in de vragenlijst stond, zijn de achterblijvende schoolprestaties van het kind. Veel ouders noemen dit in de interviews als hun voornaamste drijfveer. Vrijwilligers herkennen dit beeld.
Ouders geven aan dat ze meedoen om de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren, zodat het beter mee kan komen op school. Voor Nederlandstalige gezinnen gaat het vooral om taalvaardigheid in relatie tot schoolprestaties. Ouders met een andere thuistaal dan Nederlands willen vooral de Nederlandse taalvaardigheid van hun kind versterken, zodat het kind goed kan meekomen in het schoolsysteem en de samenleving.

Vrijwilligers benadrukken vaak – passend bij de visie van de VoorleesExpress – hoe belangrijk het is om de taalontwikkeling in de eigen taal te stimuleren. Een vrijwilliger vertelt hierover: *“Ja, en ook altijd wel de nadruk erop leggen van “nou, doe je dit samen, maar dit hoef je niet in Nederlands te doen. Dat mag je in je eigen taal, dat is natuurlijk nog veel beter”.*
Voor de meeste geïnterviewde de ouders is – met het oog op de schoolprestaties en kansen op maatschappelijk succes van hun kind – juist de blootstelling aan de Nederlandse taal en de ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheden belangrijk: *“Ja om vooral Nederlands te leren, ja en ze horen veel Nederlands”*, aldus een ouder.

5. Wat levert de VoorleesExpress de ouders op?

Het hoofddoel van de VoorleesExpress is het vergroten van taalvaardigheden van kinderen. Naast dit hoofddoel heeft de VoorleesExpress ook nog een aantal subdoelen, gericht op de kinderen maar ook voor de ouders en het gezin als geheel (Heinsbroek, 20204). Zoals het bijdragen aan het zelfvertrouwen van de ouders en het vergroten van het netwerk van het gezin. Daarom staat in dit hoofdstuk niet de impact op de deelnemende kinderen, maar de opbrengst van deelname aan de VoorleesExpress voor de ouders centraal.
Om meer inzicht te krijgen in wat de samenwerking met ouders kan stimuleren, is het belangrijk om in kaart te brengen wat dergelijke programma's voor en volgens de ouders zelf kunnen opleveren. Zowel aan deelnemende ouders als aan vrijwilligers is gevraagd wat deelname aan de VoorleesExpress de ouders heeft opgeleverd. Er worden successen en enkele uitdagingen in beeld gebracht.

5.1. Stimulans voor ouderlijke zelfeffectiviteit

Uit eerder onderzoek weten we dat ouderlijke zelfeffectiviteit belangrijk is. Daarmee wordt bedoeld: het vertrouwen dat ouders hebben in hun eigen kunnen als opvoeder (Bandura, 1978). Deze zelfeffectiviteit is van invloed op het welzijn van de ouder, op de kwantiteit en kwaliteit van opvoedactiviteiten in het gezin en daarmee op de ontwikkeling van het kind (Groff & De Wit, 2022). Meer vertrouwen in de eigen opvoedrol hangt samen met een positieve invloed op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Bestaand onderzoek laat ook zien dat gelijkwaardig en toegankelijk contact met anderen – zoals professionals, vrijwilligers of andere ouders (peers) – de ouderlijke zelfeffectiviteit kan versterken (Bektas e.a., 2021; Dood e.a., 2025). Vanuit dat perspectief wordt in deze paragraaf beschreven in hoeverre de VoorleesExpress kan bijdragen aan het (zelf)vertrouwen dat ouders hebben in hun rol als opvoeder.

5.1.1. Ouderlijke zelfeffectiviteit: ervaringen van vrijwilligers

= *Zelfvertrouwen van ouders tijdens taalactiviteiten*
Vrijwilligers is in de online vragenlijst gevraagd of zij merken dat ouders zelfvertrouwen hebben bij het doen van taalactiviteiten met hun kind. Ongeveer een derde (30%) van de vrijwilligers merkt dit vaak, een groter deel merkt dit soms (43%) en ongeveer een kwart (26%) merkt dit nooit (zie tabel V10, bijlage A).

= *Veranderingen in zelfvertrouwen van ouders door aanpassen aanpak*

Daarnaast is gevraagd of vrijwilligers merken dat ouders meer zelfvertrouwen krijgen wanneer zij hun aanpak aanpassen. Ruim een derde van de vrijwilligers geeft aan dit zelden (15%) tot nooit (14%) te merken (totaal 39%). Ongeveer een derde merkt dit soms (35%), en eveneens ongeveer een derde ziet dit vaak (26%) tot altijd (10%) gebeuren (totaal 36%) (zie tabel V15, bijlage A).

De meeste vrijwilligers zien dus een positieve verandering in het zelfvertrouwen van ouders gedurende het VoorleesExpress traject. Door hun manier van begeleiden aan te passen, spelen zij hierin zelf een belangrijke rol.

Een vrijwilliger beschrijft *wanneer* ze door haar aanpak wel een toename ziet in zelfvertrouwen en wanneer minder of niet:

"Wel: als ik meega in initiatieven van de ouder, als ik laat zien dat het allemaal niet perfect hoeft, als ik gewoon een gesprek voer met ouder en kind.

Minder: als ik de ouder opdrachten geef, als de verwachting niet overeenkomt met de werkelijkheid (vaak denken ouders dat hun kind les krijgt), als er te veel tijd tussen sessies zit.

Niet: als ik de ouder corrigeer of negeer, Als het kind niet positief op mij reageert, Als ze zich bekeken of beoordeeld voelen."

In een open enquêtevraag konden de vrijwilligers toelichten *hoe* zij merken dat ouders meer zelfvertrouwen krijgen door het aanpassen van hun aanpak, of juist niet:

= *Meer zelfvertrouwen in taalactiviteiten*

Allereerst geven veel vrijwilligers aan dat ze merken dat door het aanpassen van hun aanpak ouders meer zelfvertrouwen krijgen in het doen van *taalactiviteiten*. Dit zien zij bijvoorbeeld doordat ouders vaker meedoen aan activiteiten zoals voorlezen of taalspelletjes. Ook nemen ouders meer initiatief: ze stellen vragen, bezoeken de bibliotheek, kopen boeken of spelletjes, spreken zelf vaker Nederlands, nemen het initiatief bij spelletjes en ondernemen taalactiviteiten tussen de sessies. Zoals een vrijwilligers beschrijft: *"Er wordt met taalspelletjes gespeeld ook tussen de sessies door (dus zonder mij)".*

= *Meer zelfvertrouwen in het algemeen*

Vrijwilligers zien niet alleen meer zelfvertrouwen bij ouders tijdens taalactiviteiten, maar ook in hun rol als ouder in het algemeen. Ze merken dit bijvoorbeeld doordat ouders meer communiceren, vaker vragen stellen over verschillende onderwerpen, meer plezier maken met hun kinderen en zich gesteund voelen. Vrijwilligers beschrijven dit in de vragenlijst als volgt:

"De moeder durft mij meer te vragen en legt minder druk op haar kind dan in het begin."

"Ik probeer structuur aan te brengen in de sessies om meer rust te creëren. Ik merk dat moeder nu ook meer afspraken maakt met het kind over andere activiteiten."

Sommige vrijwilligers geven aan dat het lastig is om precies te zeggen waardoor het zelfvertrouwen van ouders toeneemt. Zoals een vrijwilliger vertelt: *"Ik weet niet of het nu per se door mijn aanpak komt. Ik denk eerder omdat ze vertrouwd raakt met mijn aanwezigheid."*

= *Geen, weinig of (nog) niet zichtbare toename zelfvertrouwen*

Zoals hierboven beschreven, is er ook een kleinere groep vrijwilligers die aangeeft dat het zelfvertrouwen van ouders niet toeneemt, ondanks een aangepaste aanpak. Zij merken dit bijvoorbeeld doordat ouders passief blijven, weinig initiatief nemen of onzeker blijven over hun rol. Een vrijwilligers beschrijft dit als volgt: *"Ze verontschuldigt zich steeds, dat ze iets niet kan of niet weet."*

Er is ook een groep vrijwilligers die geen verandering in het zelfvertrouwen merkte, omdat de ouder al zelfverzekerd was. Zoals een vrijwilliger aangeeft: *"De moeder praat alleen Oekraïens en Engels en heeft al veel zelfvertrouwen doordat ze leerkracht was in Oekraïne."*

Soms zijn ouders wel betrokken bij de sessies, maar zonder een voor de vrijwilliger merkbare verandering in hun zelfvertrouwen. Vrijwilligers geven aan dat taalbarrières of (andere) zorgen een reden zijn dat zij geen verandering in zelfvertrouwen zien. Zoals een vrijwilliger vertelt: *"Ze is positief maar erg druk en daardoor moe en ik merk niet veel verschil in haar zelfvertrouwen."*

Daarnaast zijn er vrijwilligers die niet kunnen zeggen of het zelfvertrouwen van ouders toeneemt door hun aangepaste aanpak. Vaak komt dit doordat zij de ouders nog maar kort kennen.

Tot slot zijn er ook vrijwilligers die aangeven dat zij hun aanpak niet op de ouders aanpassen en daarom geen relatie kunnen leggen met veranderingen in zelfvertrouwen van de ouders, zoals een vrijwilliger aangeeft: "*Mijn aanpak was vooral gericht op het kind."*

5.1.2. Ouderlijke zelfeffectiviteit: ervaringen van ouders

De geïnterviewde ouders geven in grote lijnen hetzelfde aan als de vrijwilligers: zij hebben in wisselende mate door de VoorleesExpress meer vertrouwen gekregen in hun rol als

ouder bij het doen van taalactiviteiten. De ouders kunnen daarbij niet aangeven in hoeverre dit komt door het VoorleesExpress programma of de specifieke aanpak daarvan door de vrijwilliger die bij hen thuis komt. Uit de interviews blijkt dat dit voor hen hetzelfde is.

De geïnterviewde ouders geven aan dat zij gedurende het VoorleesExpress traject meer vertrouwen ervaren in hun rol als ouder of opvoeder in het algemeen. Een ouder vertelt bijvoorbeeld over dat praten met je kind niet altijd gemakkelijk is of vanzelf loopt en je dit een slecht gevoel kan geven over je kunnen als ouder: *"Want je hebt altijd wel het beeld van dan wacht ik mijn kind met koekjes en thee op. Maar wat ga je dan zeggen tegen je eigen kind? En het klinkt zo onaards of 'o wat ben ik een slecht ouder', maar eigenlijk is het heel moeilijk. Zeker met kleuters, je ligt niet op elkaar golflengte hé?"* Deze ouder is op dit gebied eerder ondersteund via een gezinsprogramma en ervaart deze ondersteuning ook bij de VoorleesExpress.
Een andere ouder vertelt dat de vrijwilliger die bij hen thuis kwam veel heeft betekend voor haar zelfvertrouwen als ouder: *[Vertaling:] "Het was voor mij ook erg geruststellend, het gaf me meer zelfvertrouwen."* Deze ouder beschrijft dat de VoorleesExpress vrijwilliger met haar zowel kennis deelde over de ontwikkelingsfasen van kinderen – en dat ze zich als ouder geen zorgen hoefde te maken over de ontwikkeling van haar kind – tot aan wat je als ouder aan een leerkracht kunt vragen. Dit heeft de ouder versterkt in het vertrouwen in haar eigen kunnen als het gaat om opvoedingsactiviteiten: *[Vertaling:] "Dus zij heeft mij veel geholpen, niet alleen met lezen."*

5.2. Nieuwe kennis en vaardigheden opdoen

De ouders geven aan dat de VoorleesExpress hen nieuwe kennis oplevert. In de oudervragenlijst is gevraagd hoeveel zij hebben geleerd tijdens het VoorleesExpress traject. De ouders konden deze vraag op een vijfpunts schaal van 'niets' tot 'heel veel' beantwoorden.
Van de ouders geeft 25 procent aan veel geleerd te hebben en 50 procent zelfs heel veel (zie tabel O6, bijlage A). Zoals een ouder in de vragenlijst aangeeft: *"Ik leer heel veel van [naam vrijwilliger]."*

= *Nieuwe activiteiten en opvoedstrategieën*
De geïnterviewde ouders geven verschillende voorbeelden van wat zij gedurende het traject hebben geleerd. Zo vertellen zij dat ze nieuwe activiteiten hebben ontdekt om samen met hun kind te doen; activiteiten die ze eerder niet kenden of waarvan ze niet wisten dat hun

kind ze leuk zou vinden. Voorbeelden hiervan zijn samen bloemen zaaien in de tuin of houten kralen beschilderen en rijgen. Ook gaven de ouders aan dat zij via de VoorleesExpress kennis hebben gemaakt met voor hen nieuwe spelletjes, boekjes en puzzels. Daarnaast leerden zij nieuwe manieren om samen met hun kind spelletjes te spelen en andere activiteiten te ondernemen. Een ouder vertelt: *[Vertaling:] "Zij [de vrijwilliger] gaf ons meer ideeën over hoe we met de kinderen kunnen spelen, hoe we van de spelletjes kunnen genieten en echt samen met hen kunnen spelen."*
Een andere ouder zegt hierover: *"Dingen die ze deed met hem, waar ik zelf niet aan gedacht had, dat was wel heel leuk. Bepaalde activiteiten en zo, dus daar heb ik zeker wel wat van opgestoken."*

= *Leren over de Nederlandse taal, cultuur en schoolsysteem*
Ouders geven ook aan dat zij door de VoorleesExpress zelf de Nederlandse taal beter hebben geleerd en ook meer kennis hebben opgedaan van de Nederlandse cultuur. Zoals ouders aangeven in de oudervragenlijst:
[Vertaling:] "Het is echt een goede oefening voor mij en mijn dochter. Ik ken Nederlands zelf ook nog niet zo goed als ouder, maar ik heb al veel geleerd."

"Dat is een mooie vrijwilligersdienst voor taal. We hebben met mijn zoon veel geleerd over de taal en ook over de Nederlandse cultuur."

Een geïnterviewde ouder geeft aan ook veel geleerd te hebben van de vrijwilliger over het Nederlandse schoolsysteem en de methodes die op school gebruikt worden. Zo leren kinderen in Nederland de letters op school niet volgens de volgorde van het alfabet, zoals dat in de thuiscultuur van deze ouder wel gebeurt. Ook het inzicht dat leerkrachten benaderd kunnen worden met vragen, was voor deze ouder relevante, nieuwe kennis.
[Vertaling:] En sommige dingen die ik niet wist, dan zei zij tegen mij dat ik die gewoon aan de juf of meester kon vragen."

5.3. Overige opbrengsten

= *Minder stress over taalontwikkeling en schoolprestaties kind*
Stress is bekend als een negatieve factor voor het welzijn van ouders, de ouderlijke opvoeding en daarmee de ontwikkeling van kinderen (Patterson, 1982; Mullainathan & Shafir, 2013). Zowel uit de interviews als uit de vragenlijsten blijkt dat ouders door de VoorleesExpress minder stress ervaren over het (mogelijk) achterblijven van de

taalontwikkeling en leesvaardigheid van hun kind. Zoals een ouder in de vragenlijst beschrijft: *[Vertaling:] "Ik vind dat het ons erg helpt, we leren de Nederlandse taal. Onze communicatie verbetert en we hebben minder stress omdat we ons zorgen maken dat we ons kind niet kunnen helpen bij de taalontwikkeling. Het is niet makkelijk in een vreemde taal!"*

Ouders geven aan blij te zijn met de vooruitgang die ze zien en ervaren als het gaat om de taalontwikkeling van hun kind (in de Nederlandse taal). Zowel ouders als vrijwilligers geven aan dat het gezin positieve feedback ontvangt van school over de schoolprestaties en voortgang van het kind. Een ouder beschrijft in de vragenlijst: *"Wij zijn heel blij dat de VoorleesExpress bestaat en vind zelf dat iedereen hier gebruik van moet maken. Je ziet namelijk dat een kind echt groeit in lezen."*

= *Toename zelfvertrouwen en openheid kind*

Ouders geven aan dat het toegenomen zelfvertrouwen van hun kind voor hen een belangrijke opbrengst is. Ze merken dat hun kinderen meer zelfvertrouwen hebben gekregen en opener zijn geworden; ze communiceren meer. Dit maakt ouders trots en neemt zorgen weg. Een ouder beschrijft dit in de vragenlijst als volgt: *"Dankzij de ontmoetingen met de vrijwilliger heeft onze dochter eindelijk de moed gevonden en is ze begonnen met Nederlands te spreken. Eerder wilde ze zelfs op school niet praten."*
Een vrijwilliger bevestigt dit beeld: *"Ze [de kinderen in VoorleesExpress traject] gaan toch meer de taal gebruiken en dan gaan ze toch met kindjes in gesprek. Want dat kunnen ze dan, en ze worden zelfverzekerder. En dat is wel een proces wat de ouders natuurlijk wel degelijk meemaken."*

Een andere ouder vertelt dat hun kind dankzij de VoorleesExpress – en in het bijzonder door de vrijwilliger – minder geremd is bij hulpverleners. Doordat het kind zich sneller openstelt, verlopen contacten met behandelaars voor deze ouder ook prettiger: *"Hij [kind] is ook een jochie dat heel lang nodig heeft om los te komen, en dan een vreemde in jouw huis en daarbij los leren komen, dat is een extra activiteit wat eigenlijk niet aangeboden wordt door de VoorleesExpress, maar voor ons wel heel behulpzaam was [...] Ja, daardoor komt hij toch eerder uit zijn schulp en pakt hij dingen eerder op en zeker met alle hulp die wij al hebben, dan is het gewoon veel makkelijker."*

= *Een native speaker, luisterend oor en plezier in huis*

Aansluitend bij hoofdstuk vijf, over behoeften en ervaringen van ouders gedurende het VoorleesExpress traject, benoemen ouders in de interviews als voor hen waardevolle opbrengsten ook: een native speaker in huis, sociaal contact, een luisterend oor en plezier

in huis. Zoals een ouder vertelt: *"Ik heb wel een sociaal netwerk, maar soms als er die ochtend op school wat was gebeurd, dan vond ik het toch wel fijn om even mijn hart te luchten […] Fijn dat er gewoon iemand was, gewoon een luisterend oor."*

5.4. Positieve beoordeling en feedback

= *Positieve beoordeling*

De ouders is in de vragenlijst gevraagd hoe zij de VoorleesExpress beoordelen op een score van 1 (heel slecht) tot 5 (heel goed). Ongeveer 97 procent van de ouders geeft aan de VoorleesExpress als (heel) goed te beoordelen (zie bijlage, tabel O7).

= *Feedback van ouders*

In een niet verplichte vraag in de oudervragenlijst konden ouders opmerkingen of tips meegeven aan de VoorleesExpress, in de taal van hun voorkeur.
Veruit de meeste reacties zijn *positief*: ouders zijn tevreden over de VoorleesExpress, vaak dankbaar en spreken veel waardering uit voor de inzet van de vrijwilligers:

"Mijn kind en ik vinden het erg leuk om voor te lezen met jullie programma."

"Blijf u werk zo goed doen. You're the best miss [naam vrijwilliger]"

"Ik heb geen vragen of advies, maar wil graag vertellen wat ik in de vrijwilliger heb gezien. Een hele fijne ervaring met [naam vrijwilliger]. Ze helpt met alles, niet alleen voor de kinderen maar ook voor de ouders. Ze is een van de beste mensen die ik heb gekend sinds ik in Nederland kwam, ze hielp de kinderen en ook de ouders bij het ontwikkelen van onze Nederlandse taal, ze heeft geprobeerd de taal veel te vereenvoudigen. Zij is echt schattig en lief en ik ben haar erg dankbaar."

[Vertaling:] "Ontzettend bedankt dat u deze mooie mogelijkheid heeft geboden "

[Vertaling:] "We zijn erg tevreden over [naam vrijwilliger]. [naam kind] geniet erg van de sessies, en ze doen altijd een leuke mix van interactieve activiteiten en boeken lezen. We zijn ook erg blij met de keuze van boeken, video's en spelletjes die ze meebrengt. Dank u wel!"

Slechts een enkele ouder uitte meer *kritische feedback*, zoals de wens dat de vrijwilliger meer doet dan alleen voorlezen uit boeken of meer de rol van leerkracht op zich neemt: *[Vertaling:] "Ik zou echt willen dat ze lesgeven zoals leerkrachten.",* aldus een ouder.
Een paar ouders geven ook suggesties mee of hebben een verzoek, bijvoorbeeld: *"Kinderen voelen zich over het algemeen meer op hun gemak wanneer ze alleen zijn met de vrijwilliger. Ook vind ik het beter als elk kind met een aparte vrijwilliger werkt. Op die manier spreekt elk kind meer Nederlands. Het hoeft niet per se met broers en zussen samen gedaan te worden. Natuurlijk begrijp ik ook dat het aantal vrijwilligers beperkt kan zijn."*

Tot slot zijn er ook enkele ouders die *hun hulp of medewerking aanbieden*. Als het gaat om samenwerken met ouders zou dit voor de VoorleesExpress een mogelijke ingang kunnen zijn tot meer daadwerkelijke samenwerking en co-creatie met ouders: *[Vertaling:] "Ik spreek Mandarijn als moedertaal en zou graag willen deelnemen om te helpen bij het vertalen van prentenboeken naar het Chinees als kan"*, aldus een ouder.

6. Na afloop van het VoorleesExpress traject

Na twintig sessies komt het VoorleesExpress traject ten einde en neemt de vrijwilliger volgens het programma afscheid van het gezin. De centrale vraag die de VoorleesExpress zich stelt, is hoe ouders gestimuleerd kunnen worden om ook na afloop van het traject zelfstandig door te gaan met voorlees- en taalactiviteiten. Echter, meerdere vrijwilligers geven aan dat een periode van twintig sessies relatief kort is om een blijvende gedragsverandering bij ouders te realiseren. Hoewel twintig keer oefenen een goed startpunt vormt, blijkt ook uit onderzoek dat voor blijvende gedragsverandering – zoals het aanleren van diverse taalstimulerende activiteiten – meestal meer nodig is (zie o.a. Lally e.a., 2010). Het is dan ook niet vanzelfsprekend om in deze relatief korte tijd een grote, duurzame impact te verwachten: *"Als je echt een duurzame gedragsverandering bij mensen wilt, dat je dat niet in 20 keer 1 uur redt […] Ik vind het erg ambitieus en ik vraag me af of het realistisch is ook als ouders helemaal niet weten dat dit het doel is.",* aldus een vrijwilliger.

De inzichten vanuit de vragenlijsten en interviews laten zien dat de mate waarin gezinnen het voorlees- en taalstimuleringsgedrag dat vrijwilligers voordoen daadwerkelijk integreren in hun dagelijkse routines, sterk verschilt. Factoren zoals gezinsomstandigheden, culturele achtergrond en persoonlijkheidskenmerken van ouders spelen hierin een belangrijke rol. Aan ouders en vrijwilligers is daarom gevraagd hoe zij denken dat ouders het beste ondersteund kunnen worden na afloop van het VoorleesExpress traject, voortbouwend op de positieve ervaringen die zij binnen hun gezin hebben opgedaan. Hieronder worden een aantal vaker door hen genoemde aanbevelingen beschreven.

= *Een langer of korter traject*

Verschillende ouders geven in zowel de vragenlijst als de interviews aan dat zij graag zouden zien dat het VoorleesExpress traject langer duurt dan twintig sessies, met het oog op de ontwikkeling van hun kind – los van hun eigen rol daarin. Zoals een ouder in de vragenlijst aangeeft: *"Mijn zoon heeft taalachterstand. Ik wil nog een meer geholpen worden."* Een vrijwilliger bevestigt deze wens*: "Ja, wat je wel vaak meemaakt, dat is denk ik al een aantal keren gebeurt, dat ze [ouders] het liefst hebben dat je blijft komen."*

Voor andere ouders is een traject van twintig weken – of soms iets korter, zoals zestien sessies – ruim voldoende. Zij geven aan dat ze daarna zelf verder kunnen, geen ruimte hebben voor extra bijeenkomsten vanwege andere afspraken (zoals logopedie voor het kind, het taalcafé voor ouders of schoolactiviteiten) of zich voldoende ondersteund voelen door andere instanties waarmee zij contact hebben.

= *Op herhaling: nog een keer terugkomen door de vrijwilliger*

Zowel ouders en vrijwilligers geven aan dat het ouders kan helpen om de taalstimulering van hun kind te (blijven) ondersteunen als de vrijwilliger na afloop van het traject nog eens terug zou komen; als opfrisser of om nog wat ondersteuning te bieden.

Zoals een vrijwilliger vertelt over een gezin waar het VoorleesExpress traject inmiddels is afgesloten: *"Bij dit meisje ben ik ook nog wel een keer boekjes gaan brengen, want moeder weet nooit precies wat ze moet lezen of waar ze aan toe is."*

Sommige vrijwilligers geven ook aan dat dit niet een verplichting zou moeten worden; zij vinden het juist fijn dat het traject na 20 sessies ook een duidelijk moment van afronding heeft.

= *School en bibliotheek een rol geven*

Vrijwilligers geven aan dat zij voor de school van het kind en de bibliotheek een rol zien in het na afloop van het traject ouders blijven aanmoedigen als het gaat om taalstimulering thuis: *"Ik denk wel van scholen en van de bibliotheek, dat daar wat af kan komen. Want het voorlezen blijft ook altijd op de bibliotheek. Maar goed, het is vaak wel het er naartoe gaan van die ouders, is ook wel een ding"*, aldus een vrijwilliger.

"Ik denk dat daar school een kleine taak in zou kunnen hebben, de leerkracht. Die zijn meest betrokken bij het kind, buiten het gezin om. En die merken feilloos waar het aan ontbreekt." (interview, vrijwilliger)

De geïnterviewde vrijwilligers zien voor zichzelf geen rol in het 'overdragen' van ervaringen uit de VoorleesExpress naar de school. Verschillende vrijwilligers geven juist aan bewust geen contact met school te willen en ouders hierin niet te willen begeleiden, omdat zij geen rol willen spelen in het 'formele deel'. Zij zien hun inzet vooral als iets vrijblijvends en gericht op plezier – 'voor de leuk'. Eventuele contacten met school zouden dan ook via de coördinator of projectleider moeten verlopen, en uiteraard alleen met toestemming van de ouders.

= *Oudergroepen organiseren; peer support*

Volgens sommige vrijwilligers kan deelname van ouders aan oudergroepen, en de peer-support die binnen deze groepen ontstaat, een belangrijke rol spelen in het blijvend stimuleren en ondersteunen van ouders. Dit sluit aan bij eerder onderzoek dat laat zien dat peer support, oftewel het delen van ervaringen met gelijkgestemden, bijdraagt aan ouderlijke zelfeffectiviteit en het stimuleren van basisvaardigheden (Dood e.a., 2025). Geïnterviewde ouders staan hier positief tegenover, maar ouders met een

vluchtelingenachtergrond plaatsen daarbij de kanttekening dat het belangrijk is om rekening te houden met culturele gevoeligheden. In sommige culturen vinden bijeenkomsten bijvoorbeeld gescheiden plaats voor mannen en vrouwen. Daarnaast kunnen culturele of religieuze spanningen ertoe leiden dat bepaalde groepen liever niet samen deelnemen. Een ouder geeft aan dat dit soort bijeenkomsten idealiter in de bibliotheek plaatsvinden, vanwege het 'neutrale terrein' dat deze locatie biedt. Ook vrijwilligers zien hierin een rol weggelegd voor de bibliotheek.
Uit onderzoek en praktijk is bekend dat het belangrijk is dat ouders naar een eerste bijeenkomst van een dergelijke oudergroep worden vergezeld door een bekende, zoals de VoorleesExpress vrijwilliger of door de coördinator, mits deze al bekend is bij het gezin (zie o.a. Haine-Schlagel & Walsh, 2015; Notten, 2024).

= *Overige door vrijwilligers en ouders genoemde aanbevelingen voor langdurige(r) impact:*

- De aanmelding openstellen, zodat ouders zichzelf kunnen aanmelden zonder tussenkomst van een toeleider (zoals een school of consultatiebureau). Dit kan bijdragen aan het vergroten van het gevoel van autonomie en verantwoordelijkheid van ouders. Een ouder geeft aan dat het wel belangrijk is hierbij de doelgroep van de VoorleesExpress te bewaken.
- De toeleider en projectcoördinator een actievere rol geven bij de kennismaking met het gezin, waarbij het expliciet maken van verwachtingen ten aanzien van de rol van ouders een vast onderdeel is. Uit de praktijk blijkt dat toeleiders, coördinatoren en projectleiders verschillen in wat zij vrijwilligers meegeven als het gaat om het betrekken van ouders. Een vrijwilliger geeft daarbij aan dat het voor gezinnen wel belangrijk is niet te veel verschillende gezichten te zien: *"In het begin ging er dan de eerste keer ook nog zo'n coördinator mee, maar daar ben ik in overleg met de medewerker van de bieb mee gestopt, want dat was alleen maar verwarrend voor de gezinnen, van 'Wie is die vrouw? Die komt bijna nooit meer terug.'"*
- Intervisiegroepen voor vrijwilligers waarin zij ervaringen kunnen delen over samenwerken met ouders.
- Na afronding van het traject een boekje met praktische tips voor ouders achterlaten, bijvoorbeeld over hoe zij gesprekjes kunnen voeren met hun peuter of kleuter, en welke taalstimulerende activiteiten zij samen kunnen doen.
- De VoorleesExpress koppelen aan het inburgeringprogramma, zoals een ouder suggereert: *[Vertaling:] "Ik denk dat het programma van de VoorleesExpress automatisch zou moeten worden uitgebreid in het (inburgerings)project voor gezinnen met kinderen in de toekomst."*

- Het organiseren van buitenactiviteiten; activiteiten buiten de sessies thuis om, zoals een ouder aangeeft: *[Vertaling:] "Waarschijnlijk zou een gezamenlijk bezoek aan de supermarkt, het park, een museum of de dierentuin – op kosten van de ouders – leuk zijn. Het kind en de ouders leren dan meer woordenschat uit de echte wereld."*

Soms hoeft er niet nagedacht te worden over een vervolg na afloop van het traject, omdat vrijwilligers nog blijven voorlezen in het gezin. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer voor een ander kind in het gezin opnieuw een VoorleesExpress traject is aangevraagd.
Ook blijkt in de praktijk dat het voorleestraject formeel na twintig sessies eindigt, maar dat er soms nog informeel contact blijft tussen de vrijwilliger en het gezin. Dit gebeurt bijvoorbeeld via WhatsApp, waarbij ouders een korte praktische vraag stellen (zoals het verzoek om iets uit te printen), een leuke foto van hun kind delen of vrijwilligers gewoon even vragen hoe het gaat.

Een belangrijke uitspraak van een vrijwilliger in dit kader: *"Langdurig impact maken begint niet na afloop, maar tijdens het VoorleesExpress traject."*

7. Het structureel ophalen van feedback bij ouders

De landelijke organisatie VoorleesExpress wil graag structureel feedback ophalen bij ouders. Omdat de organisatie geen contactgegevens van ouders heeft – en dit ook bewust zo houdt uit respect voor hun privacy – is in dit onderzoek geëxperimenteerd met alternatieve manieren om feedback op te halen. Daarbij is gekozen voor twee methoden: een korte online vragenlijst met negen vragen, verspreid via de vrijwilligers, en het afnemen van interviews met ouders.

7.1. Online vragenlijst

Het gebruik van een korte online vragenlijst (via een toegankelijke tool zoals Google Forms) die via een toegankelijke en veelgebruikte sociale media app (zoals WhatsApp) wordt verstuurd, blijkt een effectieve manier om ouders te bevragen.
Zowel uit de respons op de vragenlijst als uit interviews met ouders blijkt dat deze aanpak goed werkt. Ouders geven aan dat zij het prettig vinden om op deze manier bevraagd te worden. Er is veel gebruik gemaakt van de mogelijkheid om de vragenlijst in meerdere talen in te vullen. Ook het kunnen geven van open antwoorden in de eigen taal werd gewaardeerd. Met behulp van vertaalprogramma's zoals Google Translate konden deze antwoorden vervolgens eenvoudig vertaald worden.
Vrijwilligers geven aan dat het versturen van de link naar de ouders via WhatsApp goed uitvoerbaar is. Toch zijn er ook enkele knelpunten ervaren bij deze werkwijze. De benadering van ouders verliep via een getrapt systeem: vrijwilligers ontvingen de link per e-mail met het verzoek deze zelf door te sturen naar de ouders. Uit de interviews blijkt echter dat veel ouders de vragenlijst nooit hebben ontvangen. De gerapporteerde respons van ongeveer 11 procent (uitgaande van circa 3000 deelnemende gezinnen) is daardoor waarschijnlijk lager dan de werkelijke bereidheid onder ouders om deel te nemen. Dit wijst erop dat de respons aanzienlijk verhoogd kan worden als er meer wordt geïnvesteerd in het activeren en ondersteunen van vrijwilligers bij de verspreiding van de vragenlijst – bijvoorbeeld door inzet van projectleiders en coördinatoren.

Aanbevelingen:

= Voor de ouders blijkt een korte vragenlijst zoals tijdens dit onderzoek is gebruikt goed te werken; deze werkwijze kan in de toekomst vaker ingezet worden. De geïnterviewde

vrijwilligers gaven aan dat zij het geen probleem vonden en het als zeer eenvoudig ervaarden om de vragenlijst via WhatsApp naar ouders door te sturen. Een andere optie om de ouders met een korte vragenlijst te benaderen is via de automatische emails die zij ontvangen bij aanmelding en afronding.

= Tegelijkertijd blijkt uit enkele e-mails aan de VoorleesExpress dat niet alle vrijwilligers het prettig of gepast vonden om de vragenlijst zelf naar het gezin door te sturen. Voor deze groep vrijwilligers zou een alternatief overwogen kunnen worden, bijvoorbeeld door de coördinator te vragen de vragenlijst rechtstreeks aan de ouders te versturen.

= Tijdens het werven van ouders voor interviews bleek een betrokken coördinator niet op de hoogte van het verzoek aan vrijwilligers om de vragenlijst door te sturen naar ouders. Een aanbeveling is om de coördinatoren en/of projectleiders actiever te betrekken bij het online bevragen van ouders via vrijwilligers, zodat zij hierin een begeleidende of stimulerende rol kunnen spelen.

= Door maatschappelijke en internationale ontwikkelingen wordt Whatsapp op dit moment vaker vervangen door meer onafhankelijke communicatiekanalen, zoals Signal. Tijdens dit onderzoek bleek WhatsApp voor zowel vrijwilligers als ouders het standaard communicatiemiddel buiten de sessies om. Toch is het denkbaar dat dit in de toekomst verandert. Het is daarom aan te bevelen om alvast na te denken over mogelijke alternatieven voor de verspreiding van vragenlijsten en communicatie met ouders.

= Belangrijk bij online bevragen van ouders en de rol van vrijwilligers hierbij is ook rekening te houden met het aanwezig zijn van matige of beperkte digitale vaardigheden, met name bij de vrijwilligers.

7.2. Persoonlijke benadering – face to face

Naast de online vragenlijst zijn ouders ook benaderd voor een interview met de onderzoeker. Ook deze persoonlijke en face-to-face benadering van ouders voor het ophalen van feedback blijkt effectief. De ouders geven aan het een prettige manier te vinden om hun ervaringen te delen. Daarnaast geven persoonlijke gesprekken de ruimte om dieper op bepaalde vragen en antwoorden in te gaan.

De werving van ouders voor het interview vond op verschillende manieren plaats: via de in dit onderzoek geïnterviewde vrijwilligers, via een vrijwilliger uit het netwerk van de onderzoeker, en via een gerichte vraag van de landelijke organisatie VoorleesExpress aan twee locaties (projectleiders) om hieraan mee te werken.

De interviews zijn op diverse manieren uitgevoerd: via videobellen met WhatsApp, tijdens een huisbezoek samen met de betrokken vrijwilliger, en in een rustige, afgeschermde ruimte in de bibliotheek, waar de projectleider de ouder introduceerde bij de onderzoeker.

Aanbevelingen:

= Ouders kunnen op verschillende manieren benaderd worden voor face-to-face feedback, ook door een onafhankelijke, voor hen onbekende persoon. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is de inzet van een vertrouwde tussenpersoon – zoals een vrijwilliger of coördinator – om het contact tot stand te brengen. Een warm contact blijkt een essentiële voorwaarde voor het succesvol benaderen van ouders.
= Een van de ouders gaf aan dat het geven van face-to-face feedback als prettig werd ervaren, maar dat het praktisch gezien lastig is om hiervoor extra tijd vrij te maken. Vanwege de drukte van het gezinsleven wordt de voorkeur gegeven aan een interviewmoment dat samenvalt met een bestaande voorleessessie. Dit leidt tot de aanbeveling om face-to-face feedbackgesprekken, waar mogelijk, te combineren met een reguliere sessie binnen het traject.
= Een van de geïnterviewde vrijwilligers gaf aan dat het ophalen van feedback beter niet door de vrijwilliger zelf gedaan kan worden. Volgens deze vrijwilliger is het verstandiger om hiervoor iemand anders in te schakelen, bijvoorbeeld een coördinator van de VoorleesExpress of iemand van de school: *"Misschien iemand van de VoorleesExpress en niet de voorlezer zelf, want daar zijn ze eigen mee."* Sommige vrijwilligers vermoeden dat ouders zich mogelijk geremd voelen om eerlijke feedback te geven aan iemand met wie zij een persoonlijke band hebben. Tegelijkertijd gaf een andere vrijwilliger aan dat hij als zelfstandig voorlezer zelf met ouders evalueert, en dat dit vanuit zijn ervaring goed werkt. De aanbeveling die hieruit volgt is om te experimenteren onder welke omstandigheden het ophalen van mondelinge feedback door vrijwilligers een mogelijkheid is,

Enkele ervaren vrijwilligers merken op dat ouders vaak niet weten of beseffen dat zij hun wensen en behoeften kunnen uitspreken. Zij ervaren ook dat feedback geven – en de directheid waarmee dat in de Nederlandse cultuur gebeurt – in veel andere culturen niet gebruikelijk is. Hierdoor vermoeden en ervaren vrijwilligers dat veel ouders hun wensen of behoeften mogelijk niet of minder direct uiten.
Een aanbeveling is om bij het ophalen van feedback hiervan bewust te zijn en de werkwijze af te stemmen op de diversiteit aan ouders binnen de VoorleesExpress, bijvoorbeeld door ouders verschillende opties te bieden waarop zij hun tips en ervaringen kunnen delen.

8. Conclusie en aanbevelingen

Het hoofddoel van de VoorleesExpress is het bijdragen aan de taalvaardigheden van kinderen in minder taalrijke thuisomgevingen. Het eerder geconstateerde wegebbende effect van de VoorleesExpress op het verhaalbegrip van kinderen (Broens & Van Steensel, 2019) en de ervaringen in de praktijk dat weinig ouders na afloop van het traject zelfstandig taalstimuleringsactiviteiten kunnen uitvoeren, hebben geleid tot de conclusie dat de overdracht van de vrijwilligers naar de ouders beter kan. Om het 'voorlezereffect' meer om te zetten in een 'oudereffect', wil de VoorleesExpress meer samenwerken met ouders en zo de invloed van het traject verduurzamen. De vraag die de VoorleesExpress zichzelf stelt, en die de basis vormt van dit onderzoek, is hoe de VoorleesExpress meer impact kan maken door samen te werken met ouders. Op basis van online vragenlijsten en interviews met vrijwilligers en ouders is hier meer inzicht in verkregen.

Vanuit de vraag hoe het 'voorlezereffect' meer een 'oudereffect' kan worden, zijn in dit onderzoek verschillende aspecten onderzocht van samenwerking tussen vrijwilligers en ouders, zijn wensen en behoeften van ouders in beeld gebracht en is onderzocht op welke wijze de landelijke organisatie VoorleesExpress structureel feedback op kan halen bij ouders.

Allereerst blijkt dat de meeste ouders actief meedoen aan het VoorleesExpress traject, maar de manier waarop en de mate waarin verschillen per gezin. Daarbij is het belangrijk om onderscheid te maken tussen 'actieve deelname' en 'betrokkenheid' van ouders. Actieve deelname – bijvoorbeeld meelezen tijdens sessies – is één vorm van ouderbetrokkenheid, maar niet de enige.

Het 'samenwerken' door vrijwilligers en ouders gedurende het VoorleesExpress traject kent verschillende fasen en vormen en is in dit onderzoek opgesplitst in: contact maken, ouders betrekken en aansluiten bij de thuisomgeving. Een belangrijke basis hierbij is het plezier dat kinderen, vrijwilligers en ouders beleven door het traject.

De VoorleesExpress vrijwilligers maken op uiteenlopende manieren contact met ouders. Het doel hiervan, namelijk het opbouwen van een vertrouwensband, vraagt tijd maar vormt een essentieel fundament voor het traject. Daarnaast betrekken vrijwilligers ouders op verschillende manieren gedurende het traject, vaak aangepast aan de specifieke situatie van het gezin. Voorbeelden van ouderbetrokkenheid – zowel vanuit vrijwilligers als ouders – variëren van samen boekjes uitkiezen tot op gehoorsafstand aanwezig zijn tijdens de sessies. Een vaak door vrijwilligers over het hoofd geziene maar fundamentele vorm van betrokkenheid is, het feit dat ouders een in eerste instantie onbekende toelaten in hun huis

en bij hun kind. Wanneer dit als uitgangspunt wordt genomen, zijn in feite álle ouders binnen het VoorleesExpress traject sterk betrokken.
Belangrijk is ook de bevinding dat een daadwerkelijk gelijkwaardige samenwerking van ouders en vrijwilligers met betrekking tot de aangeboden taalstimulerende activiteiten voor de kinderen zelden voorkomt. Dit heeft meerdere redenen: de VoorleesExpress 'overkomt' de ouders vaak, het initiatief tot aanmelden komt zelden van henzelf. Daarnaast worden de vrijwilligers meestal gezien als experts op het gebied van (Nederlandse) taalontwikkeling. De VoorleesExpress vrijwilligers spelen echter ook op verschillende andere manieren een belangrijke rol voor ouders. Zij reiken nieuwe perspectieven en kennis aan op allerlei levensgebieden, vergroten het sociale netwerk van het gezin en steunen ouders in hun rol als opvoeder, onder andere door hun zelfvertrouwen te stimuleren. Respect voor elkaars achtergrond en waarden is hierbij belangrijk.

Voor een goede samenwerking met ouders is het van belang te weten wat ouders belangrijk vinden. Uit het onderzoek blijkt dat ouders vooral waarde hechten aan hulp bij de taalontwikkeling van hun kind. De schoolprestaties van hun kinderen vormen voor veel ouders een belangrijke drijfveer om deel te nemen aan het traject. Ouders geven aan dat het traject hen meer oplevert dan alleen ondersteuning bij taal. Ze noemen als belangrijke opbrengsten: het opdoen van nieuwe perspectieven, minder stress, gezelligheid, het toegenomen zelfvertrouwen van hun kind, zelf de Nederlandse taal leren en het hebben van een luisterend oor. Deze inzichten helpen niet alleen om de impact van de VoorleesExpress beter te begrijpen, maar ook om het programma beter af te stemmen op de wensen van ouders.
Zowel de vrijwilligers als ouders hebben diverse tips gegeven over hoe de VoorleesExpress de ouders zou kunnen ondersteunen na afloop van het VoorleesExpress traject. Tegelijkertijd merkt een vrijwilliger terecht op dat juist de investering in ouderbetrokkenheid in al zijn vormen tijdens het traject zelf, het meeste effect heeft.
Tot slot is er gedurende het onderzoek op twee manieren geëxperimenteerd met het ophalen van feedback bij de ouders; via een online vragenlijst en face-to-face interviews. Beide bleken effectief en kunnen het VoorleesExpress helpen om het programma verder te ontwikkelen en het samenwerken met ouders meer vorm te geven.

Vrijwilligers meten hun impact op het gezin en de ouders vaak aan de mate waarin ouders het taalstimulerend gedrag dat zij voordoen ook daadwerkelijk van hen overnemen. In werkelijkheid gebeurt dit kopiëren van voorbeeldgedrag niet altijd of niet direct zichtbaar. Toch betekent dat niet dat het VoorleesExpress traject geen invloed heeft op ouders, integendeel. Ouders geven aan dat hun perspectief is verbreed op diverse levensgebieden,

ze hebben veel nieuwe kennis en vaardigheden opgedaan, zij ervaren minder stress en meer plezier, en ze hebben meer vertrouwen in hun rol als opvoeder.
Dit onderzoek is gestart vanuit het idee dat om de langdurige impact van de VoorleesExpress op de taalontwikkeling van kinderen te vergroten, de overdracht van de vrijwilliger naar de ouder ‘beter moet’. Oftewel: minder ‘voorlezereffect’ en meer ‘oudereffect'. De resultaten van dit onderzoek kunnen dit niet bevestigen. De meeste vrijwilligers dragen op diverse manieren – daarbij aansluiting zoekend bij het gezin – juist veel over aan de ouders. De VoorleesExpress vrijwilligers zijn gidsen voor zowel kinderen als ouders en dragen zo bij aan kansengelijkheid.

Hieronder volgen een aantal aanbevelingen om de al aanwezige impact te vergroten, samen met de vrijwilligers en ouders:

= Ouderbetrokkenheid kent vele vormen, waarvan het ontvangen van de vrijwilliger door de ouders in hun (t)huis de meest fundamentele vorm is. Het zou goed zijn dit meer aandacht te geven, zowel bij vrijwilligers als betrokken professionals.
= Het is belangrijk om bij het zien en meten van de impact van de VoorleesExpress de blik te verbreden: van enkel taalvaardigheden naar de invloed op meerdere levensgebieden. Dit doet meer recht aan het programma en zal positief bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen en ouders.
= Vrijwilligers geven aan graag en veel van elkaar te kunnen leren, zowel richting de kinderen als ouders. Ook voor vrijwilligers is het belangrijk vertrouwen te hebben in het eigen kunnen en de rol die zij als gids vervullen. Zeker voor minder ervaren vrijwilligers kan het structureel organiseren van intervisiegroepen hieraan bijdragen. Dit vergroot de impact gedurende de looptijd van het traject.
= Voor de rol die ouders kunnen en mogen nemen in het VoorleesExpress traject is het belangrijk om hier al in het proces van aanmelden hier meer aandacht aan te besteden. Dit kan ook bijdragen aan een meer gelijkwaardige samenwerking tussen vrijwilligers en ouders rondom de taalontwikkeling van de kinderen. Toeleiders kunnen bijvoorbeeld ouders meer betrekken bij het proces van aanmelden. Een ander pad is het mogelijk maken van vrijwillige aanmelding door ouders zelf.
= Enkele overige aanbevelingen die door de vrijwilligers en ouders worden genoemd: meer tools op maat voor ouders gedurende en na afloop van het programma, om thuis de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren; meer flexibiliteit in de duur van het traject en het organiseren van oudergroepen of herhalingsbezoeken van vrijwilligers na afloop van het VoorleesExpress traject.

Bronnen

Broens, A., & Van Steensel, R. (2019). *Werkt de VoorleesExpress? Effecten op woordenschat, verhaalbegrip en de geletterde thuisomgeving*. Stichting Lezen Reeks 29. Eburon

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Prentice-Hall.

Bandura, A. (1978). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84*, 191-215.

Bektas, G., Boelsma, F., Wesdorp, C. L., Seidell, J. C., Baur, V. E., & Dijkstra, S. C. (2021). Supporting parents and healthy behaviours through parent-child meetings – a qualitative study in the Netherlands. *BMC Public Health*, 21(1), 1-13. [1169].

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.

Desforges, C., & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment: A literature review* (Vol. 433). London: DfES.

De Vries, P. (2024). *Handboek Ouderbetrokkenheid 3.0* (7e druk). CPS Uitgeverij.

Dood, C., Van Druten, L., Notten, N., Endeman, S., Mullink, A., Ouali, H., & Stoep, J. (2025). *De eigen kracht van ouders: vergroten van ouderlijke zelfeffectiviteit via peer support.* Expertisecentrum Nederlands/Gelijkschap/Stichting PAS.

Đurišić, M., & Bunijevac, M. (2017). Parental involvement as an important factor for successful education. *CEPS Journal*, 7(3), 137-153.

Epstein, J. L. (2011). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Routledge.

Groff, C. & Wit, M. de (2022). Wat werkt in het betrekken van laagopgeleide NT1- en NT2-ouders bij de ontluikende geletterdheid van hun kinderen?
Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Haine-Schlagel, R., & Walsh, N. E. (2015). A review of parent participation engagement in child and family mental health treatment. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 18(2), 133–150

Heinsbroek, A. (2024*). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'VoorleesExpress'*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Kloosterman, R., Notten, N., Tolsma, J., & Kraaykamp, G. (2011). The effects of parental reading socialization and early school involvement on children's academic performance: A

panel study of primary school pupils in the Netherlands. *European Sociological Review, 27*(3), 291–306.

Kurvers, J. & Van Steensel, R. (2022). Over de drempels van geletterdheid: Laaggeletterde ouders helpen hun jonge kind te ondersteunen. *Nederlandse Letterkunde, 27*(1), 8-24.

Lally, P., Van Jaarsveld, C. H., Potts, H. W., & Wardle, J. (2010). How are habits formed: Modelling habit formation in the real world. *European journal of social psychology*, *40*(6), 998-1009.

Mullainathan, S., & Shafir, E. (2013). *Schaarste: Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Maven Publishing.

Notten, N., & De Wijs, F. (2017). *Een beeld van de laaggeletterde ouder: Een onderzoek naar achtergrondkenmerken, leesopvoeding en taalprestaties in laaggeletterde gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Notten, N., & Cobussen, M. (2021). *Voorlezen in verschillende gezinssamenstellingen.* Amsterdam: Stichting Lezen.

Notten, N. (2023). Gidsen – dat zijn we allemaal. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 32(2), 77–82.

Notten, N. (2024). *Samen voor kansen voor kinderen. Een onderzoek vanuit het programma Kansen voor Kinderen, fase 1 2022-2024*. Gelijkschap.

Patterson, G. R. (1982). *Coercive family process*. Eugene, OR: Castalia Publishing

Petscher, Y. (2009). A meta-analysis of the relationship between student attitudes towards reading and achievement in reading. *Journal of Research in Reading, 33*(4), 335–355.

Deci, E.L., & Ryan, R.M. (1985). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal of Research in Personality, 19*(2), 109-134.

Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68–78.

Steensel, R. van, Fikrat-Wevers, S., Bramer, W., & Arends, L. (2019). *Stimulering van geletterdheid met ouder-kindprogramma's voor kinderen in achterstandsituaties. Een meta-analyse van effecten en werkzame elementen.* Amsterdam: Stichting Lezen.

Van der Pluijm, M. (2020). At Home in Language. Design and evaluation of a partnership program for teachers with lower-educated parents in support of their children's language development (doctoral dissertation). Rotterdam University of Applied Sciences.

VoorleesExpress, 2025; informatie verkregen via www.vooleesexpress.nl, maart 2025

Bijlage A - Tabellen

A1. Vragenlijst vrijwilligers

In de vragenlijst voor de oud-vrijwilligers zijn vragen waar nodig in verleden tijd geformuleerd. Verder zijn de percentages op hele getallen afgerond, waardoor de optelling niet altijd resulteert in 100%.

Tabel V1: Aantal vrijwilligers per provincie

Vraag 1: In welke provincie ben je actief (geweest) als vrijwilliger voor de VoorleesExpress?

Provincie	% respondenten	Aantal respondenten
Brabant	17%	184
Drenthe	0%	2
Flevoland	2%	25
Friesland	0%	1
Gelderland	16%	174
Groningen	1%	10
Limburg	3%	34
Noord-Holland	20%	214
Overijssel	7%	78
Utrecht	9%	98
Zeeland	3%	31
Zuid-Holland	20%	218
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V2: Totaal aantal actieve vrijwilligers en oud-vrijwilligers

Vraag 2: Ben je op dit moment actief in een VoorleesExpress traject?

Aantal vrijwilligers	% respondenten	Aantal respondenten
Actieve vrijwilligers	84%	896
Oud-vrijwilligers	16%	173
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V3: Aantal uitgevoerde sessies

Vraag 3: Hoeveel sessies hebben jullie op dit moment gehad?

Aantal sessies	% respondenten	Aantal respondenten
5 of minder	16%	167
tussen 5 en 10	33%	352
10 tot en met 15	18%	189
16 tot en met 20	34%	361
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V4: Aantal kinderen tijdens sessies

Vraag 4: Hoeveel kinderen doen er meestal mee tijdens de sessies?

Aantal kinderen tijdens sessies	% respondenten	Aantal respondenten
1	67%	718
2	26%	275
3 of meer	7%	76
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V5: Thuistaal gezin

Vraag 5: In welke taal worden de kinderen thuis opgevoed?

Thuistaal	% respondenten	Aantal respondenten
1. Eentalig: Nederlands	5%	55
2. Eentalig: niet Nederlands	43%	465
3. Meertalig: Nederlands en één of meer andere talen	42%	450
4. Meertalig: niet Nederlands maar twee of meer andere talen	9%	99
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V6: Contact ouder(s)

Vraag 6: Met welke ouder/opvoeder heb je het meest contact?

Contact ouder(s)	% respondenten	Aantal respondenten
1. (Bijna) alleen de moeder	71%	761
2. (Bijna) alleen de vader	6%	66
3. Allebei	20%	210
4. Anders	3%	31
Geen antwoord	0%	1
Eindtotaal	100%	1069

Wanneer in de categorie ‘anders’ is aangegeven dat het een eenoudergezin met een moeder betreft of het contact toch vaker met moeder is, is dit ingedeeld bij categorie (1) (bijna) alleen met moeder. Antwoorden in de categorie ‘anders’ zijn zoveel mogelijk ingedeeld naar de 3 bestaande categorieën. In de categorie ‘anders’ blijft daardoor over: oma, tante, zus, broers of een combinatie van moeder en zus/broer, vader en zus/broers. Een van de deelnemende vrijwilligers heeft deze vraag niet beantwoord.

Tabel V7: actieve deelname ouders

Stelling: Ik merk dat de ouder actief deelneemt aan de sessies

Actieve deelname ouders	% respondenten	Aantal respondenten
nooit	15%	161
soms	41%	437
vaak	44%	471
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V8. Plezier ouders deelname taalactiviteiten

Stelling: Ik merk dat de ouder plezier heeft in het doen van taalactiviteiten met het kind tijdens de sessies

Plezier	% respondenten	Aantal respondenten
nooit	18%	190
soms	35%	370
vaak	48%	509
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V9. Samen boekjes en spelletjes uitzoeken

Stelling: Ik merk dat de ouder het leuk vindt om samen met mij boekjes of spelletjes uit te zoeken voor het kind.

Samen boekjes en spelletjes	% respondenten	Aantal respondenten
nooit	47%	498
soms	33%	354
vaak	20%	217
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V10. Zelfvertrouwen ouders bij activiteiten

Stelling: Ik merk(te) dat de ouder zelfvertrouwen heeft bij het doen van taalactiviteiten met het kind.

Zelfvertrouwen taalactiviteiten	% respondenten	Aantal respondenten
nooit	26%	279
soms	43%	464
vaak	30%	326
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V11.

Vraag: Hieronder staat een aantal redenen waarom ouders deelnemen aan de VoorleesExpress. Wat is volgens jou voor de ouder in jouw gezin van toepassing? Je kunt meerdere antwoorden kiezen:

1. leren hoe als ouder zelf het kind te helpen bij de taalontwikkeling
2. meer leren over hoe school werkt
3. de gezelligheid tijdens de sessies
4. iemand die kan helpen met dingen regelen voor het gezin
5. iemand die het kind kan helpen bij de taalontwikkeling
6. anders

V11 (1) leren hoe als ouder zelf het kind te helpen bij de taalontwikkeling	% respondenten	Aantal respondenten
nee	75%	801
ja	25%	268
Eindtotaal	100%	1069

V11 (2) meer leren over hoe school werkt	% respondenten	Aantal respondenten
nee	95%	1020
ja	5%	49
Eindtotaal	100%	1069

V11 (3) de gezelligheid tijdens de sessies	% respondenten	Aantal respondenten
nee	78%	838
ja	22%	231
Eindtotaal	100%	1069

V11 (4) iemand die kan helpen met dingen regelen voor het gezin	% respondenten	Aantal respondenten
nee	94%	1000
ja	6%	69
Eindtotaal	100%	1069

V11 (5) iemand die het kind kan helpen bij de taalontwikkeling	% respondenten	Aantal respondenten
nee	11%	115
ja	89%	954
Eindtotaal	100%	1069

V11 (6) anders	% respondenten	Aantal respondenten
nee	95%	940
ja	5%	129
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V12. Frequentie aanpassen aanpak

Stelling: Ik pas mijn aanpak aan om beter bij de ouder aan te sluiten.

Respondenten konden hun antwoord aangeven op een schaal van 1 'nooit' tot 5 'altijd'.

Frequentie aanpassen	% respondenten	Aantal respondenten
1	9%	94
2	12%	127
3	30%	322
4	34%	362
5	15%	164
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V13. Vaker meedoe door aanpassen aanpak

Stelling: Ik merk dat door het aanpassen van mijn aanpak de ouder vaker meedoet.

Respondenten konden hun antwoord aangeven op een schaal van 1 'nooit' tot 5 'altijd'.

Vaker meedoen	% respondenten	Aantal respondenten
1	15%	157
2	14%	154
3	29%	308
4	27%	291
5	15%	159
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V14. Meer plezier door aanpassen aanpak

Stelling: Ik merk dat door het aanpassen van mijn aanpak de ouder er meer plezier in heeft.

Respondenten konden hun antwoord aangeven op een schaal van 1 'nooit' tot 5 'altijd'.

Meer plezier	% respondenten	Aantal respondenten
1	13%	139
2	13%	138
3	27%	285
4	31%	333
5	16%	174
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V15. Meer zelfvertrouwen door aanpassen aanpak

Stelling: Ik merk dat door het aanpassen van mijn aanpak de ouder meer zelfvertrouwen krijgt. Respondenten konden hun antwoord aangeven op een schaal van 1 'nooit' tot 5 'altijd'.

Meer zelfvertrouwen	% respondenten	Aantal respondenten
1	14%	154
2	15%	158
3	35%	375
4	26%	276
5	10%	106
Eindtotaal	100%	1069

Tabel V17. Stimuleren contact ouders

Vraag: Hoe stimuleer jij het contact met de ouder? Hieronder staan verschillende manieren waarop vrijwilligers dat soms doen. Je kunt meerdere antwoorden kiezen:

1. een keer blijven eten
2. vertellen over mijn eigen leven of gezin
3. dagelijkse activiteiten van ouder betrekken bij de sessies (bijv. koken)
4. een keer wat langer blijven
5. anders

V17 (1) Een keer blijven eten	% respondenten	Aantal respondenten
nee	90%	966
ja	10%	103
Eindtotaal	100%	1069

V17 (2) vertellen over mijn eigen leven of gezin	% respondenten	Aantal respondenten
nee	41%	436
ja	59%	633
Eindtotaal	100%	1069

V17 (3) Dagelijkse activiteiten van ouder betrekken	% respondenten	Aantal respondenten
nee	86%	924
ja	14%	145
Eindtotaal	100%	1069

V17 (4) Een keer wat langer blijven	% respondenten	Aantal respondenten
nee	47%	499
ja	53%	570
Eindtotaal	100%	1069

De antwoorden uit de open *categorie 'anders'* vullen de vooraf vastgestelde opties aan met creatieve en diverse methoden. Vrijwilligers onderstrepen vooral het belang van persoonlijke interactie, praktische en educatieve ondersteuning en het respecteren van culturele achtergronden. Tegelijkertijd wijzen ze op uitdagingen zoals taalbarrières en beperkte betrokkenheid van sommige ouders.

Tabel V18. Ervaren ondersteuning samenwerken ouders

Vraag: Op welke manier ervaar jij ondersteuning vanuit de VoorleesExpress bij het samenwerken met ouders? Je kunt meerdere antwoorden kiezen.

1. via de app
2. door persoonlijke begeleiding
3. door intervisie
4. door training
5. anders

Antwoordcategorie	% respondenten	Aantal respondenten
1. via de app	65%	691
2. door persoonlijke begeleiding	28%	300
3. door intervisie	14%	144
4. door training	17%	178
5. anders	26%	274

De antwoordcategorie *'anders'* omvat veel verschillende antwoorden. Het ervaren van geen ondersteuning is hierbij een duidelijk te onderscheiden categorie; soms wordt dit niet ervaren omdat het niet aangeboden wordt, in andere gevallen omdat de vrijwilliger het zelf niet nodig acht. Andere vormen van ondersteuning die vaker genoemd worden in deze categorie zijn ondersteuning vanuit de coördinator en andere vrijwilligers.

Tabel V19. Beoordeling ondersteuning

Vraag 19: Hoe beoordeel jij de ondersteuning vanuit de VoorleesExpress bij het samenwerken met ouders? De vrijwilligers konden antwoorden middels een ranking van 1 tot 5 sterren.

Beoordeling ondersteuning	% respondenten	Aantal respondenten
1	5%	53
2	11%	121
3	32%	338
4	36%	382
5	16%	175
Eindtotaal	100%	1069

A.2. Vragenlijst ouders

Percentages zijn op hele getallen afgerond, waardoor de optelling niet altijd resulteert in 100%.

Tabel O1. Taal vragenlijst

Vraag: In welke taal wil je verder? / In which language do you want to continue?

Taal	% respondenten	Aantal respondenten
Arabisch / عربي	26%	85
Engels / English	14%	45
Nederlands	43%	138
Pools / Polski	6%	20
Turks / Türkçe	10%	33
Geen antwoord	0%	1
Eindtotaal	100%	322

Tabel O2: Deelname activiteiten ouders

Vraag: Vind je het leuk om mee te doen met de activiteiten tijdens de VoorleesExpress sessies?

Antwoordcategorie	% respondenten	Aantal respondenten
nooit	2%	6
soms	23%	72
vaak	76%	241
Totaal	100%	319

Tabel O3. Samen boekjes of spelletjes uitzoeken

Vraag: Vind je het leuk om samen met de vrijwilliger boekjes of spelletjes uit te zoeken voor je kind?

Antwoordcategorie	% respondenten	Aantal respondenten
nooit	5%	17
soms	33%	105
vaak	62%	198
Totaal	100%	320

Tabel O4. Reden voor deelname ouders VoorleesExpress

Vraag: Hieronder staan een aantal redenen waarom ouders deelnemen aan de VoorleesExpress. Wat is voor jou van toepassing? Je kunt meerdere antwoorden kiezen:

1. leren hoe ik zelf mijn kind kan helpen bij de taalontwikkeling
2. meer leren over hoe school werkt
3. de gezelligheid tijdens de sessies
4. iemand die mij kan helpen met dingen regelen voor het gezin
5. iemand die mijn kind helpt bij de taalontwikkeling
6. geen van deze redenen

O4 (1) leren hoe zelf kind te helpen bij taalontwikkeling	% respondenten	Aantal respondenten
nee	36%	116
ja	64%	206
Eindtotaal	100%	322

O4 (2) meer leren over hoe school werkt	% respondenten	Aantal respondenten
nee	81%	262
ja	19%	60
Eindtotaal	100%	322

O4 (3) gezelligheid tijdens de sessies	% respondenten	Aantal respondenten
nee	55%	178
ja	45%	144
Eindtotaal	100%	322

O4 (4) iemand die mij kan helpen met dingen regelen voor het gezin	% respondenten	Aantal respondenten
nee	89%	285
ja	11%	37
Eindtotaal	100%	322

O4 (5) iemand die mijn kind helpt bij de taalontwikkeling	% respondenten	Aantal respondenten
nee	15%	47
ja	85%	275
Eindtotaal	100%	322

O4 (6) geen van deze redenen	% respondenten	Aantal respondenten
nee	99%	319
ja	1%	3
Eindtotaal	100%	322

Tabel O5. Luisteren door vrijwilliger

Stelling: Merk jij dat de vrijwilliger goed luistert naar wat jij als ouder belangrijk vindt? De ouders konden op een 5-punts schaal antwoorden van 'nooit' tot 'altijd'.

Luisteren door vrijwilliger	% respondenten	Aantal respondenten
1	0%	1
2	1%	2
3	4%	14
4	10%	31
5	84%	269
Geen antwoord	2%	5
Eindtotaal	100%	322

Tabel O6. Hoeveel geleerd door ouders

Vraag: Hoeveel heb jij als ouder geleerd tijdens de VoorleesExpress? De ouders konden deze vraag beantwoorden op een 5-punts schaal van 'niets' tot 'heel veel'.

Geleerd tijdens VoorleesExpress	% respondenten	Aantal respondenten
1	2%	6
2	5%	16
3	18%	57
4	25%	80
5	50%	160
Geen antwoord	1%	3
Eindtotaal	100%	322

Tabel O7. Beoordeling VoorleesExpress door ouders

Vraag: Hoe beoordeel je de VoorleesExpress? Ouders konden met sterren aangeven hoe goed zij de VoorleesExpress beoordelen: 1 ster staat voor heel slecht, 5 sterren staat voor heel goed.

Beoordeling VoorleesExpress	% respondenten	Aantal respondenten
1	0%	0
2	1%	2
3	2%	8
4	12%	38
5	85%	274
Eindtotaal	100%	322